

Antígona, jove entre nosaltres

La pervivència del mite dos mil
anys després en la literatura del
segle XX

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ.....	3
L'ANTÍGONA DE SÒFOCLES	5
CONTEXTUALITZACIÓ: ΣΟΦΟΚΛΗΣ (SÒFOCLES)	5
ARGUMENT: ἌΝΤΙΓΟΝΗ	6
CONFLICTES D'ANTÍGONA	7
L'ANTÍGONA D'ESPRIU.....	9
CONTEXTUALITZACIÓ: SALVADOR ESPRIU I CASTELLÓ.....	9
<i>Les Antígones de 1955 i 1967.....</i>	11
ARGUMENT: ANTÍGONA.....	11
COMPARACIÓ AMB L'ANTÍGONA DE SÒFOCLES	13
<i>Anàlisi dels personatges.....</i>	13
INTERPRETACIÓ DE L'OBRA SEGONS EL CONTEXT HISTÒRIC.....	15
L'ANTÍGONA D'ANOUILH.....	17
CONTEXTUALITZACIÓ: JEAN ANOUILH.....	17
ARGUMENT: ANTIGONE.....	18
COMPARACIÓ AMB L'ANTÍGONA DE SÒFOCLES	20
<i>Anàlisi dels personatges.....</i>	21
INTERPRETACIÓ DE L'OBRA SEGONS EL CONTEXT HISTÒRIC.....	23
L'ANTÍGONA DE BRECHT.....	25
CONTEXTUALITZACIÓ: BERTOLT BRECHT.....	25
ARGUMENT: ANTIGONE.....	27
COMPARACIÓ AMB L'ANTÍGONA DE SÒFOCLES	29
<i>Anàlisi dels personatges.....</i>	32
INTERPRETACIÓ DE L'OBRA SEGONS EL CONTEXT HISTÒRIC.....	34
L'ANTÍGONA DE YOURCENAR.....	36
CONTEXTUALITZACIÓ: MARGUERITE YOURCENAR	36
ARGUMENT: ANTIGONE OU LE CHOIX.....	38
COMPARACIÓ AMB L'ANTÍGONA DE SÒFOCLES	38

<i>Anàlisi dels personatges</i>	40
INTERPRETACIÓ DE L'OBRA SEGONS EL CONTEXT HISTÒRIC	42
L'ANTÍGONA DE MARECHAL	43
CONTEXTUALITZACIÓ: LEOPOLDO MARECHAL.....	43
ARGUMENT: ANTÍGONA VÉLEZ	44
COMPARACIÓ AMB L'ANTÍGONA DE SÒFOCLES.....	47
<i>Anàlisi dels personatges</i>	47
INTERPRETACIÓ DE L'OBRA SEGONS EL CONTEXT HISTÒRIC	50
L'ANTÍGONA DE GARCÍA MÁRQUEZ	52
CONTEXTUALITZACIÓ: GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ	52
ARGUMENT: LA HOJARASCA.....	53
COMPARACIÓ AMB L'ANTÍGONA DE SÒFOCLES.....	55
<i>Anàlisi dels personatges</i>	56
INTERPRETACIÓ DE L'OBRA SEGONS EL CONTEXT HISTÒRIC	58
CONCLUSIÓ	60
AGRAÏMENTS	63
BIBLIOGRAFIA	64
LLIBRES	64
ESTUDIS Y DOCUMENTS.....	64
WEBS	65

INTRODUCCIÓ

Sempre m'ha preocupat l'oblit. No aquell de deixar-se de fer alguna cosa. Estic parlant d'un tema més profund. Durant milions i milions d'anys, per aquest món han passat persones, ciutats, civilitzacions i obres que ara ja passen inadvertides.

Seré més precisa, si Sòfocles no hagués estat escriptor, el coneixeríem? No, doncs només sabem d'ell gràcies a la seva fama com a tal, perquè si hagués estat un camperol, avui en dia ningú sabria d'ell. Poc a poc, desgraciadament, la gent ha perdut l'interès en aquesta tragèdia i si això passa, en un milió d'anys més, si la Terra encara segueix rotant, serà coneguda només per un grup de curiosos.

Suposo que les obres tenen una vida i en algun moment aquesta ha d'arribar al seu fi. Però el meu objectiu escollint la temàtica d'aquest treball és demostrar que indirectament les obres segueixen estant presents, que la seva essència perdura, que Antígona segueix sent aquí. No d'una manera massa estricta, és clar. Parlo del seu caràcter, del que defensava, dels seus principis...

Ara, més de dos mil anys després segueix sent un referent grandíols, aquesta tragèdia ha deixat una petjada molt i molt profunda en la literatura universal. I com a tal m'he proposat trobar aquesta petjada amb ajuda d'un grup de grans autors que han decidit fer seu el mite i li han donat una altra perspectiva.

Amb tot això vull demostrar, i és aquest l'objectiu del treball, que després de treballar i aprofundir el mite d'Antígona de sis autors diferents: Salvador Espriu, Jean Anouilh, Bertolt Brecht, Marguerite Yourcenar, Leopoldo Marechal i Gabriel García Márquez. Cadascun d'ella ha adaptat la tragèdia depenent del seu entorn, vida o vivències personals, però sempre amb la figura d'Antígona.

Aquest treball dóna la possibilitat d'abraçar moltes obres, tant teatrals, com novel·les, com òperes i fins i tot en l'àmbit televisiu, del cinema i les sèries. Al ser un tema tant extens no he tingut la possibilitat de cobrir totes aquelles adaptacions. No obstant he volgut centrar-me en el segle XX i de la mà dels sis autors esmentats prèviament he quedat més que satisfeta.

He seguit una metodologia per treballar cadascun d'ells i és la que trobareu al llarg del treball. Començant per la biografia dels autors, seguida de l'argument de cada

obra, una necessària comparació amb la grega, destacant similituds i diferències i enllestint amb una interpretació de la peça segons l'època en la que vivia l'autor.

L'ANTÍGONA DE SÒFOCLES

Contextualització: Σοφοκλῆς (Sòfocles)

Sòfocles va néixer cap al 496 aC a la Colonos Hípica, situada a deu estadis d'Atenes. Era fill d'un ric armer nomenat Sòfil, va pertànyer a una família benestant i va rebre una bona educació. Al néixer just després de les guerres mèdiques (490-480 aC), va viure en l'època de màxima esplendor d'Atenes. De jove va assistir com a soldat a la batalla de Salamina, i quan van obtenir la victòria va participar en la dansa atenenca d'honor a aquest triomf.

Sòfocles tenia un amor cec per la seva pàtria, per Atenes. Per això va estar al front de diversos càrrecs polítics de la polis. Mai va abandonar-la, exceptuant la seva contribució com a estrateg a la batalla de Samos, no va seguir el camí d'alguns autors contemporanis de la seva època que van decidir viatjar i conèixer altres indrets. Ell sempre va estar lligat a la seva ciutat. Respecte a la seva ideologia, podem dir que Sòfocles era demòcrata amb alguns matisos. Ell optava per una democràcia més tradicional respectant la religió i les divinitats on el món dels homes està supeditat a la voluntat dels déus, allunyant-se completament dels ideals de Pèricles i el sofisme. Va ésser una personalitat, conegut per tothom amb un caràcter amable i afable. Si havia d'involucrar-se en els afers polítics sempre es mostrava neutral i honrat. També va estar nomenat probul. Aquí es planteja un enfrontament present a Antígona, la religiositat, de la protagonista davant el ritual sagrat d'enterrament del seu germà, i els deures com bona ciutadana enfrontant-se als dictats del seu oncle tirà i rei de Tebes. Les lleis naturals, divines, contra les humanes.

Va ser un escriptor molt prolífic. Va escriure més de 123 obres, de les quals només queden completes set tragèdies i un drama satíric. Fou un escriptor amb molt èxit i va arribar a guanyar gairebé 24 primers premis en els concursos tràgics. Aportà innovacions al món del teatre; com augmentar el nombre d'actors i coreutes, i respecte a la tècnica introduí els aspectes d'ironia tràgica i l'etopeia. Paral·lelament va allunyar-se de la creació de trilogies i va escriure tragèdies independents unides per temes però escrites potser amb anys de diferència. Podem agrupar les tragèdies en tres cicles:

- Cicle Tebà: Èdip Rei, Èdip a Colonos i Antígona

- Cicle troià: Electra, Filoctetes i Àiax
- Cicle d'Hèracles: *Les Traquínies*

Morí al 406 aC, abans de la guerra d'Atenes contra Esparta. Existeixen diferents teories sobre la seva mort. A causa d'asfixiar-se amb un gra de raïm, per l'alegria al aconseguir un triomf, però la més poètica és en la qual l'autor va defallir recitant amb un esforç excessiu un passatge de la seva *Antígona*, quedant-se sense alè.¹

Argument: *Ἀντιγόνη*

Antígona segueix l'estructura de la tragèdia grega; el pròleg, el pàrode, intercalant-se, els episodis i els estàsims, i l'èxode.

La tragèdia comença amb un diàleg entre Antígona i la seva germana Ismene, considerat el pròleg. La primera està intentant convèncer a la segona que l'ajudi a realitzar la sepultura del seu germà Polinices. Ismene s'hi nega tement el càstig del tirà Creont.

Després de l'exili d'Èdip, els dos fills, Polinices i Etèocles, s'havien d'alternar el tron de la ciutat de Tebes. Etèocles tenint el poder es nega a tornar el càrrec al seu germà i aquest acaba enfrontant-se amb un exèrcit contra la ciutat. Tots dos moren en combat. Creont dicta que a Etèocles se li faci un enterrament digne d'un caigut al camp de batalla. No obstant, al seu germà, considerat traïdor, l'única cosa que es farà amb el seu cadàver és deixar-lo sobre la terra, sense enterrar-lo ni plorar-lo.

És per això que Antígona lluita pel seu germà. Intenta dos cops realitzar el ritual; primer aconsegueix enterrar-lo, Creont s'assabenta i el fa desenterrar; el segon cop és descoberta i la porten davant el tirà. Aquesta sentència les dues germanes a mort pensant que Ismene està relacionada també. Ella en un acte de valor accepta la seva culpa tot i ser innocent i està disposada a morir, acte que Antígona frena i s'acusa com a única culpable. Creont castiga Antígona a ser enterrada viva en una tomba de roca.

El fill de Creont, Hèmon és també el promès d'Antígona i intenta dissuadir el pensament de castigar a la seva estimada de la ment del seu pare. Propòsit que no

¹SÒFOCLES. *Èdip Rei*. Intr. i trad. de Joan Castellanos i Vila. Barcelona, RBA-La Magrana, juliol de 2015 (pp.7-22); SÒFOCLES *Antígona*. Pròleg de José María Pemán, trad. de Carlos Miralles Solá. Navarra, Salvat Editores, 1969. (pp.11-18).

aconsegueix. L'endeví Tirèsias fa obrir els ulls a Creont i l'adverteix dient que els déus maleiran la ciutat i la mort d'Antígona farà que Hèmon mori també. Aconsegueix que el rei enterri el cos i alliberi a la jove. Però és massa tard, Hèmon ha anat a veure Antígona i se l'ha trobat penjada. Hèmon primer intenta ferir al seu pare però tot seguit es suïcida amb la seva pròpia espasa perquè no pot suportar no viure amb Antígona. Eurídice, mare d'Hèmon i dona de Creont s'assabenta de tot el que ha passat i també se suïcida. Creont s'acaba adonant que ningú pot canviar el destí dictat pels déus.

Conflictes d'Antígona²

Antígona és una dona amb els ideals molt clars; vol obeir les lleis divines i sacrificarà la seva vida per elles, no cedeix en cap moment, fins i tot torna a enterrar el cos del seu germà un segon cop. Ella segueix els seus principis i no cedeix davant les ordres del seu governant. En aquest aspecte podem veure reflectit un Sófocles religiós, tradicional, centrat en obeir als déus. Contrarestant aquest caràcter més emotiu de la protagonista, la figura d'un Creont tirà, el qual dicta les lleis humanes (contràries a les divines), és un exemple d'antagonista. Un personatge cobdiciós i el qual aspira al poder. Tot això li farà arrossegar dues morts; la del seu fill i la de la seva dona, enfrontant les populars figures d'heroïna i l'antiheroï.

Enllaçant amb l'anterior, la confrontació de la llibertat i la tirania és personalitzada, altre cop en la nostra protagonista i en l'antagonista, Creont. Ell no cedeix en les seves decisions ni dictats. Prohibint el sepeli de Polinices, un dret i llibertat que ha de tenir tothom.

Antígona és una dona la qual s'enfronta sense cap temença a un home, cosa inimaginable en el món grec. Alhora és una noia jove que es rebel·la i s'implica en els afers del "món adult", fent florir un caràcter del tot adolescent.

La lluita de l'individu contra el col·lectiu o la societat és un dels conflictes més notables de l'obra. Antígona s'enfronta contra l'autoritat de Tebes i se salta totes les lleis que s'han establert, podríem dir, que per una convivència òptima. S'oblida del

² PASTOR CRUZ, José Antonio. *Tragedia y sociedad: Análisis Antígona*. València (1997) [en línia]. <<http://www.uv.es/~japastor/tragedia.htm>> (cons: 12/04/2016).; LIBERO. *La pervivencia de la mitología y la cultura griega y romana en la historia del cine (1895-2000) y su proyección en el siglo XXI*. [en línia] <<http://digilander.libero.it/vvegaz/comenius/menu4/p2.htm>> (cons: 12/04/2016).

bé comú i adopta una actitud més individualista, tot i que sigui en defensa d'uns principis.

Ismene té por del les conseqüències que pot tenir desobeir a Creont i s'enfronta amb la seva germana, que té una actitud molt més valerosa i amb coratge. A Antígona no l'espanta res, ni la mort. Ella vol aconseguir el que es proposa.

Per últim, la vida i la mort, especialment la mort, són el que mouen la trama de la història. A causa de la mort de Polinices esdevé tota l'obra d'Antígona. La protagonista prioritza en el fet d'honrar la mort del seu germà i deixa de banda la seva vida.

L'ANTÍGONA D'ESPRIU

Contextualització: Salvador Espriu i Castelló

Salvador Espriu va néixer a Santa Coloma de Farners el 10 de juliol de 1913. Dos anys més tard tota la família es va traslladar a Barcelona, a la dreta de l'Eixample. També passen algunes temporades, sobretot a l'estiu, a Arenys de Mar. Aquesta localitat costanera tindrà una especial importància en el món literari espriuà i més tard serà mitificada amb el nom de Sinera. És el segon de cinc germans, però dos d'ells van caure malalts. El 1924 la seva germana petita de set anys va agafar xarampió i el 1926 el seu germà gran de catorze, una infecció. La malaltia de la seva germana també va afectar a Salvador i el va deixar al llit durant gairebé tres anys. Aquests fets el van fer madurar molt aviat. Al 1929 va publicar el seu primer llibre en castellà, *Israel* amb només 16 anys.³

Amb unes notes excel·lents durant la seva estància a l'escola i amb una matrícula d'honor a les proves d'accés a la universitat va ingressar a la Universitat Autònoma de Barcelona on es llicencia en Dret l'any 1935 i en Història antiga un any més tard. Mentre era a la universitat, compaginava l'escriptura i els estudis, publicant les seves primeres obres en prosa, que van rebre unes molt bones crítiques. Gairebé edità un llibre per cada any d'universitari com *El doctor Rip* (1931), *Laia* (1932), *Aspectes o Miratge a Citera* i *Ariadna al laberint grotesc* (1935). I així va començar a ser reconegut, des dels seus companys fins als crítics literaris de l'època. Acabà els estudis de Dret i Història antiga i al 1936, que encara havia de finalitzar els de Llengües Clàssiques, obtingué una beca d'egiptologia. Però l'esclat de la Guerra Civil va fer impossible que aprofités aquesta gran oportunitat. Al començar la guerra, Espriu es va posicionar al bàndol d'esquerres del conflicte. Va incorporar-se a la milícia Macià-Companys, d'Esquerra Republicana. S'incorpora a treballar en tasques administratives fins al final de la guerra ja que no pot anar al front a causa d'algunes seqüeles de les seves malalties infantils. Des de petit el seu pare li donà una educació liberal.

Els anys de guerra van fer que Espriu experimentés en el gènere teatral i al 1936 va escriure la seva primera obra teatral, *Fedra*. Escriure fa que s'allunyi d'aquest ambient bel·licós i publica altres llibres. Entre 1937 i 1939, una sèrie de successos com la mort

³ ANY ESPRIU [en línia] <<http://www.anyespriu.cat/l-autor/biografia>> (cons: 07/04/2016).

d'un gran i íntim amic seu, el poeta Rosseló Pòrcel o la pèrdua del seu bàndol a la guerra, fan que s'endinsi en una profunda depressió. Però això no fa parar la seva escriptura, entre l'1 i el 8 de març de 1939 escriu la primera versió d'*Antígona*, que no publicarà fins molts anys després, el 1955, junt amb el seu mite de *Fedra*.

L'inici de la post guerra espanyola i la Segona Guerra Mundial coincideixen i ho fa també la mort del pare d'Espriu. Això fa que hagi de posar-se al capdavant de la família i de la notaria del seu pare on exercirà com advocat durant 20 anys. Aquests anys l'escriptura passa a un segon pla però no desapareix d'entre les activitats de l'escriptor. A més a més la prohibició de la llengua catalana no li permet publicar llibres fins la petita permissió que el règim fa cap a meitat dels anys quaranta. I així publica especialment llibres de poemes; *Cementiri de Sinera* o *Cançons d'Ariadna*, al 1946 i 1949 respectivament. La poesia es convertirà en un gènere central durant aquests anys. Entre el final dels quaranta i els cinquanta, produeix menys prosa i també torna al món del teatre amb *Primera història d'Esther* (1948) i la primera revisió, edició i publicació d'*Antígona* i *Fedra* (1955). Durant els seixanta i els setanta Espriu va adquirint renom entre els escriptors i intel·lectuals de la seva època gràcies a la seva obra envers la cultura catalana. L'obra *La pell de brau* (1960) el llançarà a aquest gran reconeixement. En aquesta vintena, Espriu també hi destacarà políticament, al ser un home introvertit sense por per lluitar per la llengua, la cultura catalana i la seva nació, farà que la policia del règim el tingui al punt de mira.

El gènere més afectat a causa del règim franquista, és sens dubte el teatre. Parlant de la connexió entre el públic i els personatges, els actors. El contacte directe és un mitjà de comunicació de masses. Els primers anys les obres en català estan totalment prohibides junt amb les castellanes d'autors progressistes. El teatre es converteix en una eina de propaganda del franquisme. Mica en mica les representacions en català van trobant un lloc fins arribar a l'autorització d'autors com Josep Maria de Sagarra o Angel Guimerà. Però la censura continua sent majoritària. Aleshores comencen a sorgir una sèrie de companyies teatrals d'aficionats. La primera en destacar és l'Agrupació Dramàtica de Barcelona (ADB) fundada el 1955. És la primera que posa en escena una obra de Salvador Espriu: *Primera Història d'Esther*. I la segona és *Antígona* estrenada al 1958 el petit teatre Candilejas de Barcelona. Una segona organització teatral amb importància va ser l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (EADAG), la qual va portar

renovacions al teatre. En aquesta escola, Espriu juga una paper molt important, moltes de les seves obres són representades i molts dels seus poemes, recitats. Aleshores el 1963 demanen a l'escriptor que revisi *Antígona* per fer una representació; havien passat vint-i-cinc anys des de que va ser escrita i els temps i la societat havien canviat. Espriu accedeix i el gener de 1964 fou representada. El 1967 pateix una última revisió per dur-la a l'impresament i és la que Espriu considerà definitiva.

Els últims anys de la seva vida els dedica a revisar i reescriure les obres escrites al llarg de la seva vida, però publicant noves alhora. Va rebre molts premis de gran prestigi literari i va estar nomenat per a la candidatura del premi Nobel. Són uns anys de molta aparença pública. El 22 de febrer de 1985 mor a Barcelona, a l'edat de 72 anys i és enterrat a Sinera, per a l'autor, o Arenys de Mar, per a la resta del món.

[Les Antígones de 1955 i 1967](#)

En la primera edició de 1955, l'obra constava de dos actes on el primer servia per presentar als personatges i el segon estava dividit en dos on es desenvolupava la trama. En la de 1967 el nombre d'actes són tres.

Els personatges també van patir canvis, es van afegir alguns, com el Lúcid Conseller, i es van abolir d'altres.⁴

Argument: *Antígona*

Treballant sobre la versió de 1967, la tragèdia comença amb l'aparició del Pròleg. Espriu el fa sortir a escena com un personatge més, però només apareixerà al inici de l'obra. El Pròleg ens situa en el temps en què la tragèdia succeeix, ens posa al dia amb els esdeveniments que van passar, estan passant i passaran. Comença explicant la tragèdia d'Èdip i acaba explicant la fatídica mort d'Antígona. És una intervenció breu, no aprofundeix en els fets.

L'escenari del primer acte és bàsicament el palau de Tebes on en la primera escena surten parlant Astimedusa, Eumolp, Euriganeia i Eurídice. parlen sobre la guerra, sobre el terrible que és i com s'ha emportat vides de marits i fills. Etèocles entra i s'assabenta que la seva germana Antígona ha intentat dissuadir Polinices de fer la

⁴ESPRIU, Salvador. *Antígona*. Intr. d'Isabel Graña. Barcelona, Edicions 62, 2010 (pp.11-36).

guerra i fa que la portin davant seu. Arriba Antígona i tots marxen deixant als dos germans sols. En el diàleg que tenen Etèocles es defensa amb arguments del tipus: has visitat el camp enemic, l'estimes més a ell que a mi i sempre ho has fet o sóc l'únic rei de Tebes. I la seva germana gran sosté el seu argument, i potser el més important, què Polinices també és germà seu. Fins i tot recorda escenes de quan sent nens, anaven al riu a banyar-se. En un moment Etèocles confessa que com a germà encara estima Polinices, que l'abraçaria. Però com a príncep el seu deure és anar a la guerra. Creont arriba i porta notícies: l'enemic ja ha arribat als murs de la ciutat i ha encarregat que un heroi ataquí cada una de les set portes de Tebes. Etèocles ordena que vagi un guerrer a defensar cada porta demanant alhora les identitats dels herois enemics. Un d'ells és el seu germà Polinices. Etèocles sense rumiar-s'ho anirà a defensar aquella porta ignorant les súpliques d'Antígona i Creont. Per altra banda, Ismene, Euriganeia i Eurídice entren i parlen del combat; de com han anat caient els guerrers porta per porta arribant a la dels germans, que han caigut tots dos alhora, presenciats per Ismene. Ara Creont és el nou rei de Tebes i decreta que el cadàver de Polinices no sigui enterrat. Al final del primer acte els personatges parlen per mitjà de versos, creant una mena de cor grec. I incloent quatre veus anònimes que se sumen a les de les dones i Creont. És en aquesta escena on el paral·lelisme amb la guerra civil espanyola és més notable.

El segon acte esdevé a les afores de Tebes, amb el cadàver de Polinices present. Apareixen Tirèsias i Eumolp. L'esclau ha dut aquí al vell endeví perquè faci canviar el propòsit de desobeir a Creont de la ment d'Antígona, ja que a ell l'ha ignorat. Entra Antígona acompanyada d'Ismene i Euriganeia. Les dues últimes volen seguir les petjades d'Antígona i ajudar-la a enterrar el cos de Polinices. Tirèsias intenta dissuadir Antígona advertint-la de la repressió que sofrirà per part de Creont. Les paraules del cec endeví fan canviar d'opinió a Ismene i Euriganeia i acaben abandonant l'escena tots tres, deixant a Antígona i a Eumolp —que no ha volgut deixar-la— enterrant el cos de Polinices. L'acte acaba amb la confessió de tots dos als guardes que vigilaven el cos.

En el tercer acte, l'escenari torna a ser el palau de Tebes on Creont està tractant els afers de la ciutat amb quatre consellers. A l'escena també es troben dos consellers més, el nomenat lúcid conseller i un altre que l'acompanya però que no parla. Aquest Lúcid Conseller és una mena de narrador, expressa el seu pensament del que està succeint a

l'escena. A més, els personatges no dialoguen amb ell, ni viceversa. Podria dir-se que és la veu del propi Espriu la que parla. Eurídice es queixa del palau, és massa gran i se sent sola. Després apareix l'endeví i adverteix a Creont del que passarà. Un missatger porta la notícia del que han fet Antígona i Eumolp i el poble s'ha posicionat de part d'ells, tothom s'ha arreglat fora. Ja dintre, Creont i Antígona dialoguen i la jove princesa intenta exculpar a l'esclau. Ismene, Eurídice i Tirèsias intenten fer entrar en raó a Creont, el qual finalment acaba demanant i seguint l'assessorament dels consellers. Antígona és condemnada a mort i es retira, acompanyada d'Eumolp. El Lúcid Conseller tanca l'obra amb un monòleg el qual l'autor dóna opció a un futur director, de modificar-lo o eliminar-lo. En ell tracta amb un to irònic de la tragèdia el que representa Antígona i tot el que representarà. Clou el monòleg dient que els seus mots poden ser perillosos, per a nosaltres els oients.

Comparació amb l'*Antígona* de Sòfocles

Potser la major diferència és la suma de la tragèdia d'Èsquil *Els set contra Tebes*, a la trama del mite espriuà d'Antígona. En la de Sòfocles l'obra comença amb el diàleg d'Antígona i Ismene, on la primera vol enterrar el cos del seu germà mort. En la d'Espriu comença amb el diàleg d'un grup de dones que preveuen la guerra entre germans i per tant, entre la ciutat. Encara no ha mort ningú i per ara el rei de Tebes és Etèocles, no el tirà Creont.

Anàlisi dels personatges

Un altre gran i notable canvi és la modificació dels personatges i la supressió del cor. La participació d'Etèocles és inesperada perquè segons el clàssic ell ja és mort. Manté tots els personatges menys Hèmon, òbviament, el cor i corifeu i al guardià que està custodiant el cos de Polinices: En aquesta versió són més d'un guardià, es parla d'ells però no intervenen.

Incorpora els personatges del Pròleg, Astimedusa, Eumolp, Euriganeia, el poble, els Consellers de Creont i el Lúcid conseller. Les intervencions d'aquests podrien comparar-se a les del cor, les més rellevants i clares són les d'Eumolp i tots els consellers. Espriu les utilitza com a canal de comunicació cap al públic. Són els personatges que més jutgen i opinen del que fan la resta, ressaltant com sempre les figures de l'esclau i el Lúcid Conseller.

El rol de Creont segueix sent el de tirà. Però en aquesta, a diferència de la de Sòfocles el seu to no és tant sever. Sobretot al principi, en les converses que té amb Etèocles, potser perquè encara no és rei. També al final s'observa que la seva personalitat no és tan tirana com en el clàssic. Ell acaba demanant el veredict final als consellers, sembla que no es vegi amb forces per decidir matar la seva neboda. Però té recursos per evitar-ho, al cap i a la fi ell és el rei.

El paper com antiheroi en aquesta obra no és del tot definit. Sí que ho és si només ens centrem en què és ell qui no deixa enterrar Polinices i també és ell qui no evita la mort d'Antígona. Aquí però apareix una nova figura masculina amb poder, Etèocles. El jove rei mort en combat a mans del seu germà ignora els precés de tot el palau, de totes les persones que l'estimen i per orgull decideix anar a la guerra emportant-se el destí de la ciutat amb ell. Etèocles farà que la ciutat quedi devastada i moltes dones perdin els seus marits i moltes mares, els seus fills.

En aquesta tragèdia, igual que en la sofocliana la protagonista té un caràcter fort, exposat a l'hora d'enterrar el cos del seu germà. Ningú no la farà canviar d'opinió, ni l'endeví més savi de la ciutat, o a l'escena on Etèocles està decidit a batallar contra el seu germà, ella arriba a fer callar Creont d'una manera tallant. És també orgullosa perquè després d'honar el cos del seu germà és ella qui s'entrega als guardians, no són ells que veuen el que ha fet i per això la detenen. Les dues Antígones s'assemblen força en aquests aspectes, totes dues són decidides, tenen les idees clares i no tenen por a la força de la llei ni a la d'un tirà. Però Espriu la fa mostrar-se tendre, principalment en l'escena on parla amb el seu germà Etèocles, recordant temps passats de nens. Genera que ella ensenyi la seva cara materna fent saber que ella va tenir que encarregar-se de Polinices quan era un nadó. També elideix dos facetes d'Antígona: la religiosa i la d'enamorada. Els déus no prenen un paper molt destacat a l'hora de fer moure la trama. Si que existeix un debat sobre què és més important: les lleis divines o les lleis humanes però no li és donat massa importància. Un altre factor, no gaire significatiu, és la relació d'Antígona i Hèmon. Només parla d'ells Creont, com diu al tercer acte: "*Prou sabies que et destinava al meu fill, i m'obligues, en canvi a lliurar-te a la mort*"⁵. Antígona en cap moment es manifesta sobre el tema.

⁵ ESPRIU, Salvador. *Antígona*. Barcelona, Edicions 62, 2010, pg.100.

Un altre tret que no es veu en tota l'obra és el de adolescent rebel. Apareix el d'una dona rebel, però Espriu no és gaire estricte en aquest àmbit. El rerefons d'aquesta Antígona no acaba en els actes contra el dictat del seu oncle, va més enllà i mostra una dona farta, cansada i ferida a causa d'aquesta guerra familiar i la seva manera de reivindicar aquesta molèstia és desobeint les ordres del seu superior. La manera que parla amb la seva germana Ismene, amb les donzelles i amb el seu germà petit Etèocles fan que mostri el seu seny i la seva orientació política apartada dels règims dictatorials. Durant el discurs que manté amb el seu germà Etèocles, el seu to no sembla el d'una adolescent, més bé podria arribar-se a semblar al d'una mare preocupada, potser pel fet d'haver-se criat amb una figura materna absent.

El seu paper com a heroïna segueix intacte, és més, amb un ajudant, Eumolp. Tots dos han aconseguit honrar la mort d'un home descendent dels reis de Tebes, un acte que el poble dóna suport.

Interpretació de l'obra segons el context històric

Salvador Espriu va ser contemporani de dues grans guerres, però sens dubte aquesta obra tràgica assenyala indirectament la Guerra Civil Espanyola.

El gran paral·lelisme és certament la guerra entre germans i les dues espanyes enfrontades. Anant més enllà podríem comparar els governs d'Etèocles i de Creont al règim dictatorial de dretes. I a Polinices amb el d'esquerres. Encara que no sigui una aproximació massa òptima ja que és Polinices qui decideix rebel·lar-se i atacar la ciutat. La imatge és molt fàcil d'imaginar; dos germans fills de la mateixa mare, enfrontats fins la mort i dues espanyes, espanyols separats pels ideals, tots pertanyent a la mateixa nació, també enfrontats fins la mort. Hi ha dues intervencions d'abans de la fatídica mort del germans, l'una Astimedusa i l'altre d'Euriganeia on Espriu fa sentir un cop més la seva indignació cap al conflicte:

*ASTIMEDUSA: Insensata guerra que ens portes tanta destrucció, insensata baralla entre germans.*⁶

⁶ Ibídem, pg.56.

EURIGANEIA: Aquesta ciutat de discòrdies! Dos germans es disputaven la corona, germans de pare i mare. I tots els nostres varen morir, a causa dels qui es disputaven la corona de la ciutat.⁷

L'autor català ha abolit totes les escenes de guerra, no ha fet que la gran batalla i la mort dels germans es posés en escena. Ell vol centrar les mirades en el que la guerra provoca, no en el que és. Doncs no només es cosa d'armes i soldats, sinó també implica al poble. I és per això que just aixecar el teló ens trobem amb Euriganeia, una mare dolguda per la mort dels seus fills, emportats per la guerra. Retornant a la segona de les anteriors intervencions, la d'Euriganeia, i afegint el diàleg que mantenen Creont i els seus consellers sobre l'estat de la ciutat després de la guerra, trobem una referència a la postguerra. A com quedat tot devastat; les cases, les collites, els carrers... La gent no té res per a menjar, passen penúria i enyoren els caiguts en la batalla. I tot això ho ha fet la guerra.

Segons Espriu, que va dir a una entrevista anys enrere, els anys de la postguerra van ser els pitjors anys de la seva vida, aquest període va ser terrible.

⁷ Ibídem, pg. 60.

L'ANTÍGONA D'ANOUILH

Contextualització: Jean Anouilh

Jean Anouilh va néixer a Bordeus el 23 de juny de 1910. Estudià la carrera de dret però mai la finalitzà. El seu primer treball va ser a una agència publicitària i més tard, al costat de Louis Jouvet exercia del seu secretari. Jouvet va ser qui va forjar la vocació dramàtica d'Anouilh. Amb 19 anys d'edat comença a escriure, iniciant-se amb una sèrie de sainets on la trama girava entorn al mateix personatge, *Humulus*, donant nom també a les obres.⁸

Ajudat per Jean Giradoux va rebre el seu primer reconeixement teatral per *L'Hermine*, estrenada a 1932. Junt amb *Le voyageur sans bagage* (El viatger sense equipatge) i *La sauvage* (La salvatge), publicades a 1937 i 1938 respectivament. En aquell moment troba lloc entre els grans dramaturgs de la seva època. En temps de la segona Guerra Mundial, durant l'ocupació alemanya de França va seguir escrivint i l'any 1942 escriví i el 1944 estrenà la seva obra més famosa i molt ben rebuda tant per crítics, com pel públic, *Antigone*.

L'escriptura d'Anouilh era molt activa, durant la seva vida va anar alternant gèneres; comèdia, tragèdia, ficció, realitat o feia una mirada al passat i recreava fets històrics. L'autor va catalogar i separar en grups les seves obres segons la seva intensitat dramàtica. Les quatre darreres formen part de les peces negres "*pièces noires*", on totes acostumen a tenir un to pessimista i tràgic. I on l'individu no pot fer res per canviar el seu destí, doncs el humans estem condicionats al fracàs i corrupció. Anouilh es va sumar a molts dramaturgs contemporanis tornant als cànons clàssics i dirigint una mirada als grans mites grecollatins per modernitzar-los i fer-los actuals. Aquest grup inclou recreacions com *Eurydice* (Eurídice, 1942), *Antigone y Médée* (Medea, 1953).

La segona categoria la formen les anomenades peces roses "*pièces roses*", que són essencialment comèdies. Aquestes estan situades en un entorn luxós a salons burgesos però on succeeixen aventures amoroses. Rere aquesta vida de luxe, l'autor vol criticar la hipocresia de la societat del seu temps emprant un to irònic i sarcàstic,

⁸MCN BIOGRAFÍAS, J. R. Fernández de Cano. [en línia] <<http://www.mcnbiografias.com/app-bio/do/show?key=anouilh-jean>> (cons: 10/05/16) .

recordant al teatre de Molière. Dues d'elles en són *Le bal des voleurs* (El ball dels lladres, 1938) i *Le rendez-vous de Senlis* (La cita a Senlis, 1941).

El tercer grup, les peces brillants “*pièces brillants*” el comprèn tres obres únicament; *L'Invitation au château* (La invitació al castell, 1947), *La répétition ou L'amour puni* (L'assaig o L'amor castigat, 1950) i *Colombe* (1951). Escrites a durant la postguerra, mostren una crítica directa als grups socials que han fet caure França en una degradació cultural, intel·lectual i moral.

El darrer grup són les peces agres, o literalment estridents, “*pièces grincants*” on es destaca la mirada pessimista de l'autor cap al món i totes les coses que el rodegen quan va patir una etapa de nihilisme existencial. Però mostren un gran domini de l'escriptura dramàtica. Entre elles, l'autor va destacar *Ardéle ou La marguerite* (Ardéle o la margarida, 1948) y *Ornifle ou Le courant d'air* (Ornifle o el corrent d'aire, 1955).

Anouilh no va classificar totes les seves obres i algunes de les més destacades en són: *L'Alouette* (L'aloia, 1953), *Becket ou L'honneur de Dieu* (Becket o l'honor de Déu, 1959), *Querido Antoine* (Estimat Antoni, 1969).

Jean Anouilh va morir a l'octubre de 1987 a Lausana, localitat suïssa

Tota la seva obra està integrada d'un gran pessimisme, també denuncia la gran hipocresia que confina la societat, on l'individu està clos dins un destí corrupte i on la joventut està dominada sota la societat corrupta i el poder.⁹

Argument: *Antigone*

L'obra està estructurada en un únic acte. Però es pot dividir en cinc parts segons la trama i que es troben separades per tres intervencions del cor.

La primera part comença amb tots els personatges sobre l'escena, el Pròleg s'apropa i ens posa en context; ens presenta a Antígona, a tots els personatges i els fets que han passat fins arribar aquest instant. No només descriu els seus caràcters i alguns trets físics, va més enllà i ens explica el que faran i el que succeirà.

⁹ BUSCA BIOGRAFÍAS [en línia]

<<http://www.buscabiografias.com/biografia/verDetalle/2989/Jean%20Anouilh>> (cons: 10/05/16);

TEATRO ESPAÑOL [document en línia]

<http://teatroespanol.es/descargas/avance_dossier_antigona.pdf> (cons: 10/05/16).

La segona part és la més activa de totes, quan ocorren el major nombre de diàlegs. Tothom desapareix menys la Nodrixa i Antígona. La jove acaba d'arribar i la dona vella li recrimina les hores, ja que el sol està apunt de sortir. També l'acusa de tenir una cita i de mentidera. Al final tot es soluciona i la Nodrixa es posa a fer-li l'esmorzar. En aquell moment Ismene apareix i de seguida es treu el tema de l'enterrament del seu germà, però sense nomenar-ho, simplement per boca d'Ismene coneixem les penes que patiran si ho fan. La Nodrixa entra amb l'esmorzar i després Hèmon, promès d'Antígona. Ningú apostava per aquesta parella, ja que pensaven que el jove es fixaria en Ismene abans que en la noia callada i malgirbada. S'abracen i Antígona diu que no està preparada per casar-se, que no ho pot fer. L'última cosa que li demana per ella, pel seu amor i pel fill que haguessin tingut, el que ella hagués defensat i estimat tant, és que marxi sense dir paraula. En el moment que Hèmon desapareix, Ismene entra a escena cridant i plorant i li demana que no ho faci, que no desobeeixi. Però Antígona li confessa que ja està fet, ha enterrat el seu germà. Tothom se'n va i entren Creont, el seu patge i un Guàrdia. El darrer li dona la notícia de l'enterrament il·legal. Ningú sap qui ha estat, però el rei dubta que hagi estat un nen enemic, ja que han trobat una pala petita a l'escena. Ordena que es mantingui en secret i fa tornar al guardià junt al cos. Tots marxen posant final a la segona part i donant peu a la primera intervenció del Cor. Aquest fa un monòleg sobre la tragèdia, ara ja tot està funcionant, només cal que algú faci una petita empenta perquè tot flueixi. L'entrada d'Antígona acompanyada de guàrdies dona per finalitzada aquesta intervenció i fa començar la tercera part.

En aquesta part, la part central de l'obra, la jove seguida dels guàrdies demana un moment per asseure's i els guàrdies mentrestant conversen sobre el possible augment de sou, ells, fantasiosos planegen en com se'l gastaran. De cop, apareix Creont demanant que deixin anar a la jove, doncs ell pensa que no és la culpable. Queden sols a l'escena i mantenen un diàleg, el més significatiu de l'obra. Comencen parlant sobre el poder de la llei, la mateixa que Antígona no ha complert, una llei igualitària per a tothom. El rei afegeix que no és convenient aquesta mort, que ningú sabrà mai res, però ella no es dona per vençuda i confessa que tornarà a fer-ho. Creont critica el ritu de l'enterrament, ja que ell considera que no és de suma importància, no a canvi d'una mort. Ell li ofereix ajuda, vol salvar-la, vol evitar la mort. Davant la negativa

de a jove, perd una mica els papers i es qualifica de tirà, de que com a bon rei de Tebes no té opcions, només accions. Antígona segueix contradient tot el que diu, segueix sense accedir a res. Com a últim recurs el vell tirà li confessa que quan tots dos germans eren vius, eren una vergonya, uns joves amb una vida d'excessos. Quan la batalla va acabar i van trobar els cadàvers abraçats, ell no va tenir més remei que escollir un, el que fos. Necessitava un heroi i tant li era quin. A punt de marxar Antígona és aturada amb l'últim consell de Creont: que es casi. Això condueix el diàleg a un debat sobre les concepcions de felicitat; la d'ella i la d'ell i la societat. Ismene els interromp i demana que sigui executada amb la seva germana, cosa que la segona no permet. Finalment Antígona aconsegueix el que volia i Creont crida als guàrdies perquè se l'emportin. Ismene surt darrere corrents. La tercera part acaba.

La sortida de les joves coincideix amb l'entrada del Cor. Aquest demana a Creont que no deixi morir a Antígona. Això és enllaçat amb una quarta part i amb l'entrada d'Hèmon. L'enamorat demana pietat al seu pare per a la seva estimada, li suplica que eviti aquesta execució. El cor intervé per tractar de dissuadir-lo també. El vell pertinaç segueix justificant que no té elecció, que la llei va per davant. El poble s'ha acumulat fora. Els guàrdies porten Antígona i es queda amb ella ja que la resta ha de solucionar els afers del poble. Mantenen una conversa sobre els càrrecs de l'exèrcit i Antígona, al saber la manera en la que moriria, tancada a un pou sola, demana al guàrdia que entregui un missatge d'amor per ella a canvi d'un anell. Accepta però no arriba a pronunciar el nom del destinatari; se l'enduen abans. Amb aquesta sortida finalitza la quarta part.

En la cinquena part, el Cor torna a aparèixer posant fi amb Antígona però el Missatger l'interromp amb notícies terribles; Hèmon s'ha clavat una espasa davant del seu pare al veure que Antígona s'ha suïcidat i Eurídice al saber que el seu fill ha mort s'ha tallat el coll. Creont no sembla devastat, diu que ara tots dormen. Es dirigeix al seu patge i afirma que si ningú fa aquesta feina, no serà feta. Li pregunta que toca avui a les cinc i el jove li respon què consell, com d'isi res hagués passat, com si no hagués vist morir ningú.

Comparació amb l'Antígona de Sòfocles

El primer canvi que s'aprecia al començar a llegir aquesta Antígona respecte a la de Sòfocles és que està concentrada en un únic acte. A mesura que llegeixes i acabes les

primeres acotacions escèniques, topes amb un altre, el personatge del Pròleg. Aquest personatge, emprat també per Espriu, és el mitjà comunicatiu amb el públic.

La localització és respectada, la ciutat o més ben dit, la polis, segueix anomenant-se Tebes. Però no és la mateixa que en l'època clàssica, la temporalitat, en canvi, no és respectada. Anouilh fa un joc de contrastos; algunes coses perduren com les institucions, el rei o tirà, les lleis, els guàrdies o la lluita i mort entre germans. Però d'altres no, alhora aquests germans es podien permetre sortir de festa i tornar a casa mentre surt el sol després d'una nit de disbauxa, i més tard, agredir als seus pares sense cap conseqüència.

La cronologia que és disposada per Anouilh és força semblant a l'obra clàssica. Les entrades i sortides des personatges, l'ordre dels diàlegs, la disposició dels fets, no són gaire alterades. No obstant, incorpora diàlegs d'Antígona amb la nodrissa, amb Hèmon i amb el guardià i afegeix un detall no vist abans; la rebel jove enterra el cos del seu germà amb una pala de nen petit, i posant així a un nen en la posició de sospitós del delicte, segons la perspectiva del rei.

Tanmateix, hi ha un diàleg amorós molt present vist en la de Sòfocles. Antígona é vista d'una manera més passional, més humana, estima molt al seu promès i té una vena maternal no vista abans, també li dedica les seves últimes paraules. Hèmon canvia la seva imatge i fins i tot el seu suïcidi és més creïble ja que hi ha hagut mostres amoroses i un diàleg previ. És un home molt menys fred, més passional.

Anàlisi dels personatges

Esmentat prèviament, el pròleg és el canal per on l'autor posa en context al públic i fa conèixer el caràcter dels personatges. És molt semblant al Pròleg emprat per Espriu, tots dos inicien l'obra i tots dos anticipen els fets.

Anouilh suma el personatge de la nodrissa, una dona que ha acompanyat les successores d'Èdip des de la seva infància i els ha gairebé criat. També incrementa el nombre de guàrdies, d'un a tres. Però és només un el que rep importància, aquest un és qui dona les males notícies a Creont i qui entaula una conversa amb Antígona. També sostreu el personatge del vell endeví Tirèsias.

El patge que acompanya a Creont durant tota la representació és també un nou element. No es manifesta fins l'últim diàleg de l'obra. Diu molt poc però fa un paper

important, acompanya al tirà moralment. En els moments més exasperants és quan aquest li dirigeix unes paraules, una reflexió, és un canal per desfogar-se.

Els guàrdies són l'únic element còmic, són homes senzills amb dona i fills. Fan servir un llenguatge, vulgar en alguns moments fins i tot groller. No aporten cap reflexió. En el diàleg d'un d'ells amb Antígona es veu com sap escoltar, no raona, només actua.

Ismene pateix una transformació, té una profunditat no vista en la clàssica. És més equilibrada, dona consells molt coherents a la seva germana i és molt més presumida.

Coneixem a un Hèmon diferent, més amant. Fins ara només havíem vist la faceta de rebel contra els dictàmens del seu pare i la d'amant tràgic. Però ara va més enllà, el seu amor per Antígona es troba més present.

Creont fa un gir dràstic. El rol de tirà que no canviarà d'opinió sobre les decisions preses segueix vigent però hi ha facetes, com amb el seu fill, mai vistes abans. Una cosa primordial que cal destacar és que ell vol evitar la mort de la protagonista, "*Quiero salvarte, Antígona*".¹⁰ pronuncia el rei. Té un caràcter més benèvol, més tendre, més paternal. Ell realment vol salvar a la noia, vol evitar cap mena de conflicte. Però també mostra l'altra cara de la moneda. Al veure que Antígona el tornarà a desobeir, treu la seva cara dolenta i li fa recordar totes les coses dolentes per les que ha passat la noia amb els seus germans, les disputes familiars. En algun moment es posa agressiu i l'agafa del braç. Per ell, l'obra és cíclica, comença i acaba de la mateixa manera, junt amb el patge i alhora, sol.

A Antígona la formen diferents caràcters, no totalment definits: el religiós, el d'amant, el de germana, l'adolescent rebel, la que es compromet amb una causa i el d'una noia senzilla, gens presumida. Tots ells poden derivar en un de sol, potser massa generalitzat; un caràcter fort.

L'Antígona anouilhiana no els recull tots, és l'autor el que la modela i destaca els trets que ell ha escollit. En aquest cas la religiosa és present, però d'una manera diferent, no dins de la protagonista. En un moment Creont critica la feina del sacerdots;

¹⁰ ANOUILH, Jean. *Antígona*, trad. d'Aurora Bernárdez. Buenos Aires, editorial Losada, 2003, pg. 169.

*¿Viste esas pobres caras de funcionarios fatigados que abrevian los movimientos, se tragan las palabras, terminando apresuradamente con un muerto para seguir con otro antes de la comida del mediodía?*¹¹

I Antígona no els defensa, és més diu que sí i no es pronuncia sobre el tema, per tant la faceta religiosa en l'obra apareix mínimament, però no en el caràcter d'Antígona.

La cara amorosa és totalment vigent, dels caràcters, un del més notable. Es veu reflectit tant en actes com en paraules. La última acció que fa abans de morir és fer escriure una nota d'amor a un guàrdia per a què aquest l'entregui per ella. En diverses ocasions se li pregunta si estima Hèmon i ella respon amb un sí rotund, a més dels diàlegs mantinguts entre la parella ja són mostra suficient. L'Antígona adolescent no és tan visible, i aquets té l'edat de 20 anys. Però això no li evita fer florir la seva vena de rebel·lió contra les tiranies i les convencions socials. La germana compromesa és un dels caràcters que no pot faltar. Un detall important que mostra la seva tendresa és el de la pala de joguina, la que utilitza per enterrar el cos del seu germà.

El modelatge d'aquesta Antígona ressalta sobretot una noia guerrera, que no es dóna per vençuda, que lluita fins al final per aconseguir el que es proposa. L'actitud que pren davant Creont ho demostra, és capaç de rebatre coses, de fer sentir la seva veu davant aquesta figura tirànica. Resumint, és una Antígona molt valenta i amb molt coratge.

Interpretació de l'obra segons el context històric¹²

Els anys que va ser escrita i publicada coincideixen amb els dos últims anys l'invasió alemanya de França durant la Segona Guerra Mundial, anys molts durs per a la potència europea. Pétain està sent acusat de col·laboracionisme amb els nazis i es crea un conflicte i s'està vivint un dura època de conservadorisme polític, la dreta és el partit prioritari. Per això s'ha arribat a considerar que es fan al·lusions a aquest govern, que necessita ser modificat. Per altra banda, l'evident caràcter rebel de la

¹¹ Ibídem, pg. 168.

¹² PROFESSORA MARÍA FERRER, Margarita. *Antígona de Anouilh leída desde la estética de la Recepción* [document en línia] <<http://200.16.86.50/digital/8/conferencias/ferrer1-1.pdf>> (cons: 20/05/2016).

noia, fa una crida a tots aquells que vulguin enderrocar aquest govern despòtic, personificat per Creont.

De la mateixa manera que estem vivint en una època on la ideologia existencialista emana. Un pensament que es qüestiona les llibertats humanes, l'existència, l'objectiu de la vida, dels actes. Per això podem percebre tènues pinzellades existencials. Antígona, arriba un moment on vol deixar de viure, trenca la seva relació amb Hèmon, junt amb el seu desig de ser mare. Sembla una Antígona, esgotada, exhausta de portar el pes de la seva vida sobre, cansada, fins i tot hi ha un moment que demana als guàrdies seure. Així mateix Creont presenta alguns trets existencialistes. Doncs ell és un home aparentment tranquil, raonable, que d'alguna manera vol salvar a Antígona. Ara bé és un home que anteposa la mentida sobre la veritat. Per ell és preferible que tot el que ha fet la seva neboda sigui amagat, vol evitar cap desordre públic.

L'ANTÍGONA DE BRECHT

Contextualització: Bertolt Brecht¹³

Bertolt Brecht, dramaturg, director i poeta alemany va néixer a Baviera el 10 de febrer de 1898. Fill d'una família acomodada va cursar els estudis de Filosofia, Literatura i més tard, els de Medicina a les universitats de Munich i Berlín.

Des de ben petit sempre va mostrar certa curiositat per l'escriptura. Durant la primera guerra mundial va escriure les seves primeres obres i, coincidint amb el final d'aquesta, a 1919 ell i la seva dona, Paula Banholzer van tenir el seu primer fill. Anys més tard es casarà altres dos cops i fruit dels dos matrimonis tindrà tres fills més.

Sempre va destacar per ser un autor amb una consciència social i política molt notable. A 1924, impregnat per l'expressionisme de l'època, apareix per primer cop com a autor teatral al teatre Berlín Deutsches Theater, sota la direcció de Max Reinhardt. A partir d'aquest moment el seu nom ja comença a fer-se lloc entre els escriptors contemporanis. A mitjans de la dècada de 1920, va començar a estudiar el moviment marxista i cap a 1928 estrena diversos drames musicals, dos dels més destacats i amb més fama són: *Dreigroschenoper* o *L'òpera dels tres centaús* i *Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny* o *Ascens i caiguda de la ciutat de Magahony*. Totes dues compartint a Kurt Weill com a compositor musical. Aquestes són una fervent crítica al sistema capitalista i a tot el sistema social burgès que comporta i són un reflex del marxisme.

Començà a modernitzar els clàssics esquemes teatrals remodelant-los i desenvolupà una nova manera de posada en escena, va donar una major importància als aparts o a l'ús de màscares, per exemple, per generar un distanciament amb el públic. El seu objectiu era fonamentalment pedagògic, volia que els espectadors pensessin i trobessin el sentit a l'obra, i eliminar el factor sentimental era bàsic per a què es pogués dur a terme. Va crear un nou teatre polític, l'anyomenat teatre èpic.

Seguint la seva ideologia, mai amagada, va iniciar un apropament amb el Partit Comunista alemany. Enmig de grans problemes polítics al seu país i al no simpatitzar

¹³BUSCA BIOGRAFÍAS [en línia], desembre de 1999, <<http://www.buscabiografias.com/biografia/verDetalle/903/Bertolt%20Brecht>> (cons: 19/06/2016); EPDLP [en línia] <<http://www.epdlp.com/escriptor.php?id=1497>> (cons:19/06/2016); BIOGRAFÍAS Y VIDAS [en línia] <<http://www.biografiasyvidas.com/biografia/b/brecht.htm>> (cons:19/06/2016).

amb el incipient règim totalitari de Hitler a 1933 es va exiliar a Dinamarca. Durant els anys següents va viatjar per Europa, Amèrica i Rússia. Àdhuc, suscitant una gran polèmica, va intervenir en el Congrés d'Escriptors Antifeixistes a París. Fins que no es va establir a Califòrnia, Estats Units, a 1946, va anar marxant de les ciutats on era exiliat pel ràpid avançament de les tropes nazis. Un cop a territori capitalista, s'endinsà en el món cinematogràfic de Hollywood. Les pel·lícules que va estrenar o en les que va intervenir, entre elles *Galileu Galilei*, no van tenir tanta fama com algunes de les seves obres teatrals. Durant aquests anys és quan l'autor va escriure les seves millors obres com per exemple, *La vida de Galileu Galilei*, *Mare coratge i el seus fills* o *El cercle de guix caucasià*. En aquesta etapa, destaca per la seva forta oposició al règim i a la segona guerra mundial. Tot això reflectit en les seves obres on expressava la seva opinió obertament a través les paraules dels seus personatges.

Arran l'estrena de la pel·lícula esmentada prèviament, *Galileu Galilei*, el Comitè d'Activitats Antinordamericanes el va considerar un element sospitós, cal afegir que l'època de la Guerra freda i la doctrina de la "caça de bruixes" en són dos factors molt significatius pels que el dramaturg va haver de tornar a Alemanya, ara fragmentada. Així que a 1948 es va establir a Berlín de l'Est i allà un any més tard, junt amb la seva actual dona Helene Weigel, va fundar una companyia teatral coneguda com *Berliner Ensemble*. A 1948, coincidint amb la nova companyia teatral, estrena *L'Antígona de Sòfocles, reelaborada per a l'escena segons la traducció de Hölderlin* o més comunament coneguda com simplement *Antígona*, amb un gran rerefons i amb un dura crítica política i social. L'objectiu del seu teatre era purament didàctic, volia que els espectadors dediquessin una mirada objectiva a l'obra i per això *Antígona* va patir canvis. El pròleg modern situat a Berlín, l'abril de 1945 va estar vigent a l'obra des de la seva estrena fins a 1951, que va ser quan el dramaturg es va adonar que evitava l'objectivitat que ell buscava.¹⁴

¹⁴ LASSO DE LA VEGA, Jose S., *De Sófocles a Brecht*, Barcelona, Editorial Planeta, 1971, pgs. 331-332.

Al mateix Berlín va viure la resta de la seva vida fins que un tràgic 14 d'agost de 1956 durant un assaig de *La vida de Galileu Galilei*, un desafortunat atac cardíac va acabar amb la seva vida.¹⁵

La seva manera d'escriure i de fer teatre va marcar un abans i un després en la història d'aquest art. La seva mirada crítica cap al món burgès i l'ús del teatre com a mitjà didàctic el va fer un gran autor al segle XX i que encara segueix vigent.

Argument: *Antigone*

Aquesta tragèdia és presentada amb un Pròleg. A diferència de les altres dues, no és un personatge el que ens posa en situació. Brecht posa en escena una imatge de la segona guerra mundial. Dues germanes a Berlín, l'abril de 1945 anhelan tornar a veure al seu germà. Entre les runes troben un sac amb pa i pernil, pensen que ha estat el seu germà. Fantasiegen amb la seva tornada, ja que també troben el seu uniforme. Però tot canvia fins que escolten un crit esgarrafós que prové del seu germà. Surten i el veuen penjat per un clau, sol, moribund. La segona germana agafa un ganivet i vol sortir a ajudar-lo mentre que la primera la frena. De cop es presenta un soldat de les SS, ell és qui ha penjat al seu germà, "*ese cobarde que traicionó a su país*"¹⁶, segons ell. La primera menteix i diu que no coneixen a aquest covard, el soldat pregunta què fa la segona amb un ganivet i la mateixa que ha mentit es pregunta si la seva germana seria capaç d'arriscar la seva vida per ell. Aquí acaba el pròleg, on indirectament ha plantejat el conflicte principal d'Antígona, i dóna pas a la primera escena.

Davant el palau de Creont, Antígona està recollint sorra amb un gerro, parla amb Ismene i li diu que vol que l'ajudi a enterrar al seu germà. Ismene s'hi nega rotundament. Per por, però por a desobeir els homes. Ella considera a les dones inferiors i ho utilitza com a argument. Alhora, el sistema ha fet que creï una imatge errònia del seu germà. Antígona, al veure aquesta cara de la seva germana, covard i sense aquest afany de venjança i de revolta davant les injustícies, l'empenta i marxa.

¹⁵ REBELDE MULE [en línia], Cristina Pestaña Castro, a "En el centenario de Bertolt Brecht", a *Espéculo*, nº 9, juliol-octubre de 1998, <<http://www.rebeldemule.org/foro/monograf/tema3265.html>> (cons: 19/06/2016).

¹⁶ BRECHT, Bertolt, *Antígona*, Biblioteca virtual Omegalfa, [en línia] <<http://omegalfa.es/downloadfile.php?file=libros/antigona-de-bertolt-brecht.pdf>>, pg. 9.

Els Ancians, en el teatre grec, el cor, donen pas a una altra escena i canten la victòria de la guerra. Apareix Creont, dialoguen amb ell. A mesura que transcorre el diàleg cada cop la figura tirànica d'aquest home es deixa veure, al mateix temps que durant tot el seu discurs està present l'honra a la pàtria. Seguidament dóna les ordres de deixar sense sepultura a Polinices. I entra un guàrdia amb les notícies de que el cos del mateix ha estat cobert amb pols. Torna a marxar, aquesta vegada amb les ordres de buscar el culpable.

I els Ancians canten, reciten sobre els fets, el càstig el culpable i podríem dir que filosofen sobre la batalla de l'individu contra l'Estat, llençant preguntes retòriques.

I el guàrdia es presenta amb Antígona. El tirà demana la versió dels fets al que està sota les seves ordres i un cop acabada parla amb Antígona.

Aquest diàleg, potser el més profund de l'obra evoluciona així. Comença amb el discurs de les lleis, les divines enfrontades amb les del tirà, òbviament les primeres defensades per la noia. Després parlen sobre la força del exemples determinats pels actes. Paraules on guerra, poder, pàtria, mort, terror i Estat, són pronunciades i debatudes. Antígona recrimina a Creont que està equivocant, ella no el tem, doncs ella només servirà ara als morts. Aquest debat és interromput per l'entrada d'Ismene, anunciada pels Ancians. I fidel a argument, vol ajudar a la seva germana i amb ella, es declara culpable. Cosa que Antígona nega. Totes dues són apressades pels guàrdies.

Els Ancians, metafòricament, adverteixen al rei que vagi amb compte doncs les seves decisions poden provocar actes, revoltes, poden fer moure a grans masses. Aquests altre cop anuncien l'entrada d'algú i aquest cop és Hèmon. A l'assabentar-se de la nova en la que es quedarà solter ha vingut a parlar amb el seu pare. Com Antígona i els Ancians prèviament, adverteix Creont del fet que s'està equivocant, al poble els rumors comencen a florir. El gest rebel d'Antígona ha fet que el poder del rei es replantegi, ha de ser menys estricte, la gent busca un governant benèvol. Creont sembla no escotar res ja que no canvia cap cosa, contradiu al seu fill en tot moment, el qual també intenta alliberar Antígona però també falla. El cor d'Ancians també entra al diàleg, tot recolzant Hèmon. I quan aquest finalment marxa, segueixen parlant amb el tirà i revelen el càstig de la noia. Mentrestant, les festes per la victòria, encara no aconseguida, a Argos comencen,

Com en el teatre grec, recordant un pàrode, els Ancians reciten i coregen el que ha passat i seguidament, amb màscares de Bacus, l'alaben. Entra Antígona i parla amb un Ancià, que col·loca una safata amb vi davant seu, sobre la mort, els càstigs i el destí. Altra vegada els Ancians es queden sols i entra Tirèsias acompanyat d'un pigall. I ell sumant-se a tota la resta parla amb el tirà i li diu que ha d'aturar tot el que està fent. I, altra vegada el rei l'ignora. Marxa i ara són els Ancians els que tracten de fer-li veure tots els errors que ha comès. Volen posar fi a la guerra amb Argos i volen que els homes tornin. Argos és molt important per a Creont pels seus considerables jaciments de metall, amb el qual construeix espases.

Però un Missatger arriba amb notícies terribles: els tebans han perdut a la batalla d'Argos, el poble enemic ha unit forces, nens i dones han ajudat a fer caure l'exèrcit tebà i, junt ell ha caigut Megareu, el segon fill de Creont. I segons el testimoni ha tingut una actitud egoista, enviava tropes, esgotades, repetidament cap a l'enemic. Molts soldats, el assabentar-se que havia penjat al seu germà Polinices el desaprovaven. Al acabar la notícia, el Missatger cau mort. Creont corre a buscar Hèmon i aleshores apareix una Missatgera amb més notícies: Antígona s'ha suïcidat i Hèmon ha fet el mateix. Creont entra amb el mant del seu fill i declara a la ciutat de Tebes perduda, morta, "*abandonada a los buitres*"¹⁷. Els Ancians conclouen aquesta tragèdia.

Comparació amb l'Antígona de Sòfocles

El títol original; *L'Antígona de Sòfocles, reelaborada per a l'escena segons la traducció de Hölderin*, aparentment, no sembla ser el d'una tragèdia grega. Malgrat això, comparant-la a les d'Espriu i Anouilh, és la més fidedigna a l'obra sofocliana.

Escrita en vers, és bastant constant respecte l'estructura tràgica del pròleg, pàrode, episodis i estàsims. No obstant, incorpora un pròleg modern. No altera molt els personatges, només afegeix la Missatgera, elimina Eurídice i anomena al Cor, Ancians. El text en si, en alguns fragments pot arribar a semblar una traducció:

¹⁷ *Ibidem* pg. 67.

Sòfocles¹⁸**ANTÍGONA:**

*Ánimo, deja eso ya; a ti te toca vivir;
en cuanto a mí,*

*mi vida se acabó hace tiempo,
por salir en ayuda de los muertos. [...]*

CREONTE:

*De estas dos muchachas,
la una os digo que acaba de
enloquecer*

*y la otra que está loca desde que
nació. [...]*

ISMENE:

¿Qué puede ser mi vida, ya sin ella?

CREONTE:

*No, no digas ni “ella”,
porque ella ya no existe.*

ISMENE:

*Pero, ¿cómo?, ¿matarás a la novia de
tu hijo?*

Brecht¹⁹**ANTÍGONA:**

*No desesperes. Tú vives. Mi alma, en
cambio, está muerta.*

*Lo único que anhelo es servir a los
muertos.*

CREONTE:

*Os digo que estas mujeres están locas,
una desde hace un rato,
la otra desde siempre.*

ISMENA:

No puedo vivir sin ella.

CREONTE:

No se hable más de ella. Ya no existe.

ISMENA:

*La que vas a matar es la prometida de
tu hijo.*

¹⁸ SÒFOCLES, *Antígona*, Navarra, Salvat Editores, 1969, pg. 95.

¹⁹ BRECHT, Bertolt, *Antígona*, Biblioteca virtual Omegalfa, [en línia]
<<http://omegalfa.es/downloadfile.php?file=libros/antigona-de-bertolt-brecht.pdf>>, pg.34-35.

Com he mencionat prèviament, la trama de l'obra és molt semblant, gairebé idèntica a l'original. Però té alguns matisos, diàlegs i escenes en les que l'autor opta per sortir del guió. Per exemple, al principi Antígona està recollint la pols per cobrir el cos del seu germà amb un gerro o el diàleg que mantenen el tirà i la jove comporta un profunditat molt més gran respecte a l'original, doncs l'objectiu és merament didàctic. A través de les veus del personatges, Brecht vol intentar transmetre la seva ideologia, en aquest cas marxista, vol que els espectadors el coneguin, igual que la

situació política que vivia Alemanya. Antígona vol mobilitzar masses, vol fer obrir els ulls a la gent, “*creo en la eficàcia del exemple*”²⁰ diu.

Un altre gran canvi és la introducció de la ciutat d'Argos. En el text de Sòfocles, aquesta guerra ja havia acabat, parla des d'un després. Per tant, Megareu és un altre element inclòs. Doncs ell cau al camp de batalla i el dramaturg grec ni el menciona.

El final també presenta algunes variacions. El poble està celebrant la victòria per la batalla suposadament vençuda, fins i tot, el cor ofereix vi a Antígona. El Missatger no porta la notícia del que ha passat a la cova on es troba Antígona, sinó que parla de la batalla d'Argos i, seguidament, mor. Brecht elimina el suïcidi d'Eurídice però incorpora la mort del seu fill petit. I per últim, és una Missatgera la que ens informa sobre la tràgica mort de la jove i d'Hèmon, el fill gran i única esperança per Tebes. Tot el conjunt fa que el final sigui més ràpid, rectilini.²¹

Anàlisi dels personatges

Al pròleg es veu repetit l'argument de la tragèdia. La primera germana és Ismene, la segona, Antígona, el germà penjat, Polinices i per últim el soldat de les SS, Creont.

El cor d'Ancians fa la seva funció; serveixen de connectors de la trama, ens introdueixen els personatges, és un personatge extern però intern alhora. Brecht ha mantingut notablement aqueta essència, recordant que alguns fragments, especialment del cor, són gairebé idèntics a l'original. Tanmateix hi ha variacions, l'autor incorpora un dansa a Bacus, déu de Tebes. Cal destacar l'ús de Bacus i no Dionís, el respectiu grec. El pàrode manca de la celebració sofocliana de la victòria, ja que per ara, la guerra no ha acabat.²²

Ismene i Hèmon segueixen força la línia dels caràcters originals. La primera al principi mostra aquella aparença de dona aterrada davant la força tirànica d'un home, veient-se incapaç de pronunciar una sola queixa davant ell. Alhora veiem una germana, cega per uns dictàmens dictatorials que han fet que vegi al seu germà com un traïdor, com una deshonra. El tarannà d'Hèmon és el de jove enamorat insatisfet

²⁰ Ibídem pg. 26.

²¹ LASSO DE LA VEGA, Jose S., op. cit., pg 354.

²² Ibídem, pg 360.

amb el seu pare. Ara bé no és igual de passional com el d'Anouilh per exemple, és més esquerp com l'inicial.

L'endeví Tirèsias mostra una petita peculiaritat, ell en cap moment anuncia uns vaticinis exclusius, textualment són: "*aunque en verdad lo que yo veo, es lo que cualquier niño puede ver.*"²³ Juga un rol més observatori.

Creont potser més dolent que mai, està cec de poder. No cedeix amb cap de les advertències del cor, de l'endeví o del seu propi fill. Només vol poder, li és igual estar perdent vides al camp de batalla; ell vol més metall, més territoris, justificant que no és la seva guerra que és la de tots i la de la pàtria. No està disposat a salvar a la noia, només li dóna la oportunitat de salvar-se si aquesta lamenta el que ha fet. No hi ha Creont paternal, no apareix fins al final, on veu que ho està perdent tot; la guerra, el seu fill petit i, naturalment el seu fill gran i la seva neboda. No és fins aquest moment que obre els ulls per veure en tot el que s'ha equivocat. És un home destrossat que l'ànsia de poder l'ha transformat, doncs, qui tot ho vol, tot ho perd.

Aquesta Antígona és, com tota l'obra en conjunt, bastant lleial respecte l'arquetip. Totes les seves cares principals, la de rebel, jove, defensora, valenta... apareixen. Això sí, unes més accentuades que altres. Per exemple, la d' enamorada no es diferencia, sembla nul·la i la d'adolescent queda a mig camí. Sabem que és jove, la força i l'espontaneïtat són d'algú adolescent. No obstant la maduresa amb la que parla i els arguments que diu semblen els d'una dona adulta, amb dos dits de front i amb una experiència.

La que sens dubte destaca entre totes i és enfocada d'una manera diferent pel dramaturg és la de defensora. L'acte que ella comet no és per un bé propi, és per al seu germà i per al poble. Per tota aquella gent que no té veu i la necessita i està silenciada a causa del tirà. Famílies i fills pateixen la presa de decisions equívokes sobre la guerra. I Antígona, al ser condemnada, és una equivocació més. És l'heroïna del poble.

²³ *Ibíd*em, pg. 350.

Ella és una dona valenta, que només tem als déus. No té cap problema en dir tot el que pensa al rei, sobre ell i el seu govern. Difícil de domar, doncs només escoltarà els seus desitjos i lleis divines. No vol les lleis dels mortals, dictades per un mateix.

Interpretació de l'obra segons el context històric

Des de l'instant en que comença l'obra, des del pròleg, el primer que fas és una mirada al passat, al què estava succeint a Alemanya aquells anys. La segona Guerra Mundial o, si filem més prim, la postguerra. Moment políticament i social complicat, et fa veure l'obra amb uns altres ulls, cosa que Brecht volia evitar. Potser si hagués decidit no llegir el pròleg no hauria vist Creont com la viva imatge de Hitler, a Tebes com Alemanya o Berlín i al poble d'Argos i a Antígona com dues víctimes del règim nazi.

Aquests forts paral·lelismes són clars en alguns moments.

*ANTÍGONA*²⁴

Por la conquista de una tierra extranjera.

*No te bastaba reinar sobre mis hermanos
en tu propia patria, en esta hermosa Tebas.*

No te bastaba gobernar en paz.

*Tuviste que llevarlos a la lejana Argos
para dominar también allí,
también sobre ellos.*

*A uno lo convertiste en verdugo
de la pacífica Argos. Al otro
le invadió el terror y ahora lo exhibes,
pobre cuerpo despedazado,
para aterrorizar a los nuestros.*

La cosa en comú que presenten Creont i Hitler vista en aquest fragment és la força del terror per mobilitzar a les masses. Com la gent vivia en un estat de màxima prevenció per por a que els passés alguna cosa. També ho podem comparar a com el

²⁴ BRECHT, Bertolt, op. cit., pg. 28.

dictador alemany volia conquerir més i més, mai se satisfia i en con, igual que Creont, ho perd tot.

Es veu, doncs una clara crítica, una clara denúncia al règim de Hitler. I en con un acte d'amor fraternal és castigat severament, en con la gent deixa de tenir dret a una veu per una decisió imposada per un dictador.

L'ANTÍGONA DE YOURCENAR

Contextualització: Marguerite Yourcenar²⁵

Marguerite de Crayencour, de pare francès i mare belga, va néixer a Brussel·les l'any 1903. Malauradament, la seva mare va morir a causa d'unes complicacions al part i va ser criada pel seu pare. Tots dos es van traslladar a França i la nena va rebre una educació una mica descurada, doncs havia de seguir el ritme de vida del seu pare, un home enamorat dels viatges.

Va decantar els seus estudis universitaris en la cultura clàssica. Cap als anys vint va reemplaçar el seu cognom per un quasi anagrama i pel que més tard esdevindrà el seu cognom oficial, Yourcenar. A 1921 va publicar el seu primer llibre de poemes *Le Jardin des chimères*²⁶ (El Jardí de les quimeres) i al 1927 la seva primera novel·la *Alexis ou le Traité du vain combat*²⁷ (Alexis o el tractat de l'inútil combat). Les seves primeres obres no van tenir un gran pes mediàtic, però aviat van començar a ser reconegudes.

Mai va abandonar els viatges, car eren les seves muses, va visitar Itàlia i Grècia, entre d'altres. Al país hel·lènic va passar llargues estades i aquestes van fer brollar la inspiració per escriure l'any 1935, *Feux* (Focs). Un conjunt de nou poemes lírics en prosa, inspirats en alguns mites grecs, entre ells Antígona o l'elecció. Aquesta obra, va ser publicada a 1936, també va haver-hi una segona edició al 1957 i una tercera al 1967. Aquesta darrera incloent un nou relat al l'inici, dirigit a Hermes. Ella mateixa, en la petita introducció que fa del llibre de la primera edició mai va voler que fos llegida, afegint uns versos on es veu clarament el sentiment de rebuig que va sofrir l'autora per part del seu estimat.

Espero que este libro no sea leído jamás.

²⁵ BUSCA BIOGRAFÍAS [en línia], desembre 1999

<<http://www.buscabiografias.com/biografia/verDetalle/1789/Marguerite%20Yourcenar>> (cons:04/07/2016); EPDLP [en línia] <<http://www.epdlp.com/escritor.php?id=2456>> (cons: 04/08/2016); BIOGRAFÍAS Y VIDAS [en línia] <<http://www.biografiasyvidas.com/biografia/y/yourcenar.htm>> (cons: 04/07/2016).

²⁶ MARGUERITE YOURCENAR [en línia]

<https://fr.wikipedia.org/wiki/Marguerite_Yourcenar#.C3.89tudes_biographiques> (cons: 04/07/2016).

²⁷Íbidem.

*Cuando estás ausente, tu figura se dilata hasta el punto de llenar el universo. Pasas al estado fluido, que es el de los fantasmas. Cuando estás presente, tu figura se condensa; alcanzas las concentraciones de los metales más pesados, del iridio, del mercurio. Muero de ese peso, cuando me cae en el corazón.*²⁸

Però més tard, al 1967 incorpora una introducció molt més profunda, explicant les seves intencions, afirmant que cada poema en prosa de *Focs* amaga unes intencions, un context històric, uns sentiments. Però sobretot i el més rellevant, el fil conductor que tot ho lliga és l'amor.

L'any 1937 es trasllada a viure als Estats Units, a l'Illa de Mount Desert, Maine. Allà inicia noves amistats, escriu nous llibres, es canvia el cognom a Yourcenar i comença a donar classes de Literatura Comparada al Sarah Lawrence College. Aquesta senzilla localitat nord-americana serà el seu petit refugi durant la Segona Guerra Mundial. Traduí magistralment diverses obres de grans escriptors, com Kavafis. I escriví consumades obres, com l'autobiografia de l'emperador romà anomenada *Mémoires d'Hadrien* (Memòries d'Adrià) o la novel·la històrica *Opus Nigrum*, l'any 1968 i amb la que va ser guardonada amb el premi Femina el mateix any. Publica un recull de totes les seves peces teatrals i a 1980 la seva biografia sobre la visió de la vida familiar de la mateixa; *Mishima ou la Vision du vide* (Mishima o la visió del buit). Al mateix any ingressà a L'Acadèmia Francesa, essent la primera dona en aconseguir-ho i el 1986 la Legió d'Honor francesa la guardonà.

Just un any després a causa d'un atac cardíac va morir el 17 de desembre, a Maine, a un hospital prop de casa seva.

La seva ploma sempre amaga matisos i referències a l'antiguitat, a la cultura grecoromana, tant és així que va destacar per les seves novel·les històriques. Tot i així era capaç d'adoptar magistralment diferents estils i això la va fer una gran escriptora.

²⁸ YOURCENAR, Marguerite, *Fuegos*, trad. d'Emma Catalayud. Biblioteca virtual Cronopios, [en línia] <<http://www.cronopios.com.gt/javier/grecolatina/Fuegos>> pg. 5.

Argument: *Antigone ou le choix*

El migdia cau a Tebes i la trama comença fent una mirada enrere i ens situa, Èdip és cec i desterrat, Iocasta s'ha suïcidat i tota la ciutat està devastada. Doncs la tràgica veritat sobre l'antic rei ha estat rebel·lada i per ara, cap cosa es pot ocultar de la llum d'Apol·lo. Antígona és una dona forta i com a tal decideix acompanyar al seu pare al desterrament, surt fora de la ciutat i al tornar s'enfronta amb la destrucció, la penúria, la mort. Rastre d'una guerra fratricida. Entre cadàvers reconeix els de dos germans, els seus. S'apropa al vençut, Polinices. Decideix agafar el seu cadàver i plena de coratge es dirigeix cap a Creont, al arribar i deslligar-se del pes del cos, li queda tota la túnica tacada de sang. L'ocàs els visita seguit de la fosca nit i el càstig d'Antígona ja està imposat, no hi ha marxa enrere i sota les estrelles avança cap al seu final. Deixa enrere Ismene i Hèmon persistint en la seva ruta. Però el segon no es dona per vençut i la segueix fins la tomba, just quan la noia està preparant les tramoies per treure's la vida.

En plena nit, quan la ciutat dorm, Creont es desperta i un batec és el culpable, l'últim batec del fràgil cor d'Antígona ha ressonat per tota la ciutat. Segueix la pista i arriba a les catacumbes, on Antígona ha estat castigada. Obre la porta i topa amb una dura escena, ella penjada del sostre mentre el seu únic hereu, també penjat, però ell del cos de la condemnada. Tots dos oscil·len a l'hora, a l'uníson.

Comparació amb l'*Antígona de Sòfocles*

De totes les adaptacions llegides fins ara, podem afirmar que aquesta és la menys fidel a l'original.

Per començar no és una obra teatral, és més bé un poema en prosa. Aquest, però, segueix les pautes bàsiques per a què nosaltres, lectors veiem Antígona amagada entre línies. La noia comet el mateix delictes, enterrar el cos del seu germà i acaba morta per aquest, doncs el fil conductor, és purament el grec. Alhora, com a bona adaptació presenta una llarga llista de diferències.

Primerament, al no seguir un esquema dramàtic, l'obra teatral ens porta a un camp ple de divergències: diàlegs, personatges, accions... etc. Si seguim l'argument veiem que, a l'igual que Espriu, Yourcenar ha optat per tenir altres tragèdies presents. *Els set contra Tebes* d'Èsquil, al nomenar la guerra fratricida i, *Èdip a Colonos*, del

mateix Sòfocles, a l'incloure el desterrament del rei cec i en com la seva filla l'acompanya. L'obra, narrada amb els ulls d'un narrador omniscient presenta una temporalitat diferent. Tot passa en una tarda, *¿Qué dice el mediodía profundo?*²⁹, son les tres primeres paraules de la narració. Antígona acompanya al seu pare, troba el cadàver, la condemnen, mor i Tebes se'n va al llit. Els raigs del sol no volen amagar cap cosa i ningú pot amagar-se d'ells. La veritat sobre el rei ha esclatat i ha provocat que tothom hagi de ser lleial, no hi ha secrets, doncs no ha deixat opció.

Un petit detall i variació respecte a la grega, és que la noia en cap moment enterra al seu germà, l'única cosa que fa és agafar el seu cos i portar-lo davant Creont i tota la seva elit.

Tebes segueix sent la ciutat de la tragèdia. Però li dóna un protagonisme. L'autora vol que relacionem la imatge incandescent del sol amb la ciutat. Hi ha una gran devastació, sequera, la terra és àrdua, i per tant, la ciutat pot estar passant gana.³⁰

No és només el sol l'únic símbol; la llum, Apol·lo —el seu déu— i els inferns són algunes de les referències que van apareixent al llarg del text.

L'objectiu és crear una imatge dura de la ciutat, per posant-nos en context, un de grans dificultats, com les que viurà la nostra protagonista.

*“El odio se cierne sobre Tebas como un espantoso sol.”*³¹

L'autora francesa ha aplicat una gran fugacitat en la trama, no visible en l'original perquè, per exemple, la guerra entre germans dura temps i no acaba el mateix dia en que Èdip abandona la ciutat.

Al ser breu i al estar present aquest dinamisme, moltes escenes, detalls han estat eliminades. Tot se centra en Antígona, el focus de la història està en ella.

Cal esmentar que com és un poema en prosa, les figures, oxímorons, metàfores i sobretot les comparacions, són totalment presents en l'obra. I per tant, la fan plena d'imatges expressionistes plenes de colors, dures en aquest cas, car és una tragèdia.³²

²⁹ YOURCENAR, Marguerite, op. cit., pg. 13

³⁰ OBLIGADO, Rebeca, *Caos o cosmos: la elección de Antígona de Marguerite Yourcenar*, [document en línia] <<http://www.marietan.com/otros%20autores/rebeca%20caos%20mundus.pdf>> pg.2 (cons: 06/07/2016).

³¹ YOURCENAR, Marguerite, op. cit., pg. 13.

“Los corazones están tan secos como los campos; el corazón del nuevo rey está tan seco como la roca.”

“Ella se inclina sobre él como el cielo sobre la tierra”³³

Anàlisi dels personatges

No hi ha cap diàleg, cap paraula és pronunciada per qualsevol personatge. Això indirectament els fa perdre una mica de força i essència. Només ens queden les opinions i les descripcions del narrador.

Tenint present la diferència principal, al no ser una peça teatral, automàticament molts personatges han estat eliminats. Com és el cas del Pròleg, el Cor, el Corifeu, l'endeví Tirèsies, el Missatger i els Guàrdies. No obstant, Yourcenar ha optat per incloure Èdip.

Ismene i Hèmon són passatgers. Hèmon participa més en l'acció que la germana, doncs la seva mort és important i és el desenllaç de la història, cau amb la protagonista.

El tirà és una cosa imprescindible perquè tot lligui i òbviament apareix. No hi ha diàleg entre els protagonistes per tant, esborrant tot el coneixement que tinc del personatge l'he anomenat tirà perquè altra vegada les descripcions de Yourcenar te'l presenten com un home avar, poderós i que finalment s'ha quedat sol per culpa de la seva arrogància. Però tampoc veiem un Creont hitlerià com el de Brecht o un de més afable com és el cas del d'Anouilh.

Com he mencionat prèviament, Antígona és el centre de la mirada del narrador, la segueix en tot el que fa. A diferència de tots els anàlisis fets del personatge, aquest sembla ser el menys clar i més desconegut. Durant tot el relat, la seva figura no canvia, és una noia difícil d'escrutar. Retornant a l'argument del fet que no pronuncia paraula, la fa encara més llunyana, misteriosa i alhora, interessant.

Sembla un autòmat, els seus actes són metòdics. Surt del palau acompanya al seu pare i recull el cos del seu germà. Tot el que fa, sobretot la part central sembla una

³² CANO TURRIÓN, Elena. *Antígonas. Una visión intertextual*, Universitat de Córdoba, Abril 2011 [document en línia] <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3740794>> (cons:06/07/2016)

³³ YOURCENAR, Marguerite, op. cit., pg. 14.

rutina. També manca una mica de sentiments, de sensacions. Ni quan té al seu germà en els seus braços, el narrador no ens diu el que sent, no ens diu si està furiosa o trista, ens parla de les repercussions dels seus actes i utilitzant comparacions el lector se n'adona de la magnitud de l'acció. Però centrant-nos en ella, no es diu gaire. El que sí sabem amb exactitud, gràcies a una meticulosa descripció, és com es troba ella físicament; “despeinada, sudorosa”³⁴, “con una túnica sin costures”, “con harapos llenos de sangre” o “con sus cabellos de loca, sus harapos de mendiga, sus uñas de ladrona”³⁵. L'autora vol remarcar aquesta deixadesa i brutícia per fer veure la penúria per la que està passant Antígona i tota la ciutat de Tebes.

Entrant en un terreny més profund, analitzant els seus caràcters trobem que no tots són gaire notables. Tots els actes que han succeït han fet que aquesta adolescent hagi crescut massa ràpid i provocant que el seu cor es geli una mica, i ha fet créixer la seva fortalesa. La seva mare és amb la mort, ella acompanya al seu propi pare a la mateixa i per tercer cop aquesta acompanyant ha raptat els seus germans. Però no acaba aquí perquè ella sap que és la següent. “Se dirige hacia Tebas, como San Pedro a Roma, para dejarse crucificar”³⁶. Això enllaça amb la valentia, potser el caràcter més noble de la personatge i el més vist aquí. A ella, ja cap cosa l'amoïna. Cansada, abatuda, bruta, desgastada vol acabar amb tot allò i porta el cadàver de Polinices, sabent el que passarà, vol fer justícia després d'una llarga guerra i de molts anys de dolor i patiment.

No sembla enamorada d'Hèmon, ens explica que són parella però no actua per demostrar el seu amor. És ell quan al tràgic final demostra el seu amor i aleshores, pengen morts, junts. Tot i estar passant per una etapa, en el que respecta l'amor, molt dura, l'autora no ha volgut donar-li molt protagonisme, amb els versos del final de l'obra sabem que el seu dolor és causa de l'enyorança del seu amant. Però ella no ha volgut que la seva Antígona estigui totalment afectada únicament per l'amor passional, no va decidir enfocar-ho així. La seva creació està abatuda per un amor familiar, per l'amor a la justícia, ella abandona la passió.

³⁴ Ibídem pg. 13.

³⁵ Ibídem pg. 14.

³⁶ Ibídem pg. 13.

Les lleis humanes i divines presenten unes variacions. Per començar tècnicament no coneixem cap llei humana, dictada per Creont, que Antígona hagi desobeït. Aleshores si entrem en un terreny més religiós, tampoc és mencionat que l'engranatge de l'acte sigui per pur temor diví. És a dir, l'enfrontament entre les dues lleis segueix estant present i els personatges es troben lligats a elles però no semblen tan transcendents com en la sofocliana. A més, l'autora francesa ha inclòs el terreny de la cristiandat. Hi ha algunes referències, com l'anterior de Sant Pere o aquesta: *Sus delgados brazos levantan trabajosamente el cuerpo que le disputan los buitres: lleva a su crucificado como quien lleva una cruz*. Ella està marcada des del moment que torna a entrar a la ciutat. És una màrtir, ella ha mort per uns principis, dóna veu a tots els ciutadans.

En resum és una noia, encara que sembli una dona, forta, valenta que defensa una causa i mor per ella, però fràgil i abatuda per dins doncs s'ha quedat sola sense res.

Interpretació de l'obra segons el context històric

Escrita durant la Segona Guerra Mundial, no presenta moltes referències cap aquesta com poden ser les de Brecht. Yourcenar es va traslladar als Estats Units en un lloc allunyat dels camps de batalla. A més aquesta obra va estar determinada pel dol que l'autora va sentir al ser rebutjada, un dol que potser era més important sentimentalment que la guerra. "Es producto de una crisis pasional"³⁷ ens explica en la introducció de la darrera edició.

Tot i així, en la mateixa introducció ens conta que dels nou relats, *Antígona o l'elecció* és el que més referències contemporànies té; "*pesadilla de guerra civil y de rebelión contra una inicua autoridad*"³⁸ és com el defineix.

En definitiva, aquesta obra amaga matisos del context de l'autora, el de la Segona Guerra Mundial, però per altra banda la seva vida, tot el que li va passar sentimentalment està molt present.

³⁷ Ibídem pg. 1.

³⁸ Ibídem.

L'ANTÍGONA DE MARECHAL

Contextualització: Leopoldo Marechal³⁹

Va néixer a Buenos Aires, l'any 1900. Des de petit ja mostrava cert interès cap a les lletres. Als 18 anys, va haver de posar-se a treballar com a professor perquè el seu pare morí, com a primogènit li toca encarregar-se de la família. L'any 1921 publica el seu primer llibre de poemes *Los Aguiluchos* i un any més tard ingressa en un grup de la revista *Proa*, fundada per Jose Luis Borges. Fins l'any 1955 segueix treballant com a professor en diferents centres i bibliotecari. Mentrestant, es va relacionant amb personalitats, pintors, redactors..., d'altres països com França i Espanya. Al 1927 torna a Espanya després d'una llarga estada a París i cofunda el diari *El Mundo*. Va publicant poemes a diaris i revistes.

A 1929 publica *Odas para el hombre y la mujer*, obtenint un premi de poesia. Segueix viatjant per Europa i a Itàlia s'interessa per Dante, per qui serà molt influenciat. A la seva tornada a Buenos Aires torna a dedicar-se a la docència. Al 1934 es casa amb María Zoraida Barreiro, amb la que tindrà dues filles.

Quatre anys més tard publica una de les seves obres poètiques més importants; *Cinco poemas australes*. El 1941 guanya un premi nacional per *El centauro* i *Sonetos a Sophía*. Durant un any és president del Consell General d'Educació de Santa Fe. Sempre mostrava un gran interès per l'ensenyament.

L'any que el nomenen Director de cultura de la nació, mor la seva dona al 1947. I l'any següent publica la que serà la seva gran obra i amb la que porta treballant molts anys, *Adán Buenosayres*. Tot i que no va ser molt ben rebuda al principi, va ser Julio Cortázar, per aquells temps no gaire conegut, qui va escriure de manera positiva.

L'any 1950 coneix a Elbia Rosaco, nova musa de la seva poesia.

I el 1951 estrena i publica al Teatre Nacional de Cervantes *Antígona Vélez*, la qual rep una molt bona crítica

³⁹ BIOGRAFÍAS Y VIDAS, [en línea] <<http://www.biografiasyvidas.com/biografia/m/marechal.htm>> (cons:25/07/2016); MARECHAL, Leopoldo, *La pasión según Antígona Vélez*, "Cronología" de Ediciones Clásicas Literarias, 1998 Scribd [document en línia] <<https://es.scribd.com/document/43341521/Marechal-Leopoldo-Antigona-Velez-rtf>> (cons: 20/07/2016).

Pocs anys després es retira de la docència. Les seves obres poètiques es segueixen publicant i el 1965 publica la segona novel·la *El banquete del Severo Arcángelo*. Cinc anys després publica la que serà la seva última obra *Megafón o la guerra*. El 26 de juny del mateix any, 1970, pateix un atac cardíac i mor.

Argument: Antígona Vélez

S'aixeca el teló i a escena es troben tres dones, una vella, un vell i dos homes, ens posen en context. Dos germans han mort, Ignacio Vélez, *el fiestero* i Martín Vélez, *el que no hablaba*. S'han matat entre ells. El callat està estès amb quatre veles, mentre que de l'altre no es pot parlar.

La vella explica que com Jesucrist, Martín va rebre una llançada al costellam. Les dones es pregunten on es troba el cos de l'altre. I és quan els dos homes intervenen. Ahir a la nit se'l van trobar estès a terra amb una bala al front, el van lligar de cames i el van portar arrossegat per un cavall fins la llacuna. Només deixar-ho els ocells van anar a alimentar-se i el primer va començar pels ulls. El vell intervé i expressa la seva negativitat davant a deixar-lo insepult. Tots hi estan d'acord però Don Facundo Galván així ho ha dictat, doncs Ignacio va lluitar contra els seus i després pretenia tornar a casa com el seu amo. Recorden al pare dels dos, Luis Vélez que morí en batalla i Don Facundo es va fer amb les terres, amb *La Postrera*. Tots marxen a pregar pel germà callat, però alhora, dins seu també per l'altre.

Tres Bruixes apareixen, són dones guapes i parlen sobre una olla, ben calenta i ben gran. No volen que Antígona Vélez dormi aquesta nit i segons elles, no ho farà, doncs estarà buscant la sang, la del seu germà. Marxen.

Per l'esquerra entren tres mosses recordant als germans, com Martín era fort i seriós, mai va dir que estimava a una d'elles. Ignacio però, era com el riure i una mena de Casanova. Per la dreta entren Carmen i Antígona Vélez, la segona escolta la conversa i l'atura. Furiosa les envia dins, a resar per Martín. Una d'elles li pregunta per Ignacio, la fa empenyar perquè recorda la terrible injustícia i imponent, les torna a enviar dins i obeeixen.

Carmen tem, diu que la casa és morta però que molts ulls observen i orelles que escolten. Durant la conversa, Antígona defensa a capa i espasa Ignacio, el recorda, mentre que Carmen, prudent li demana que calli, té por del que pot arribar a fer. Se'n

van i les bruixes tornen a aparèixer celebrant que Antígona està desperta i que aquesta nit perdrà un carretell de fil negre. El primer quadre acaba amb la seva partida.

Entren Facundo Galván, peons amb armes i un capatàs. Asseguren portes, preparen canons i miren que no hi hagi ningú a la vora. De cop veuen els ocells a la llunyania, aquells que devoren el cos d'Ignacio. Estan apunt de lluitar contra els del sud, per protegir les seves terres.

Entra Antígona, seguida del cor de dones i amb dos pals, que els disposa a clavar en creu. Facundo la crida i ella l'ignora, diu que no el sent, a causa del soroll de les aus. Quan ja l'escolta, discuteixen i ella furiosa li recrimina el que està fent amb el seu germà, cosa que les lleis del seu pare mai dictarien. Obren un petit debat sobre les lleis, justes per alguns i injustes per altres. La disputa acaba amb una amenaça del tirà. Aleshores Antígona s'aparta al costat d'un canó.

Els dos cors dialoguen, el d'homes i el de dones, comenten la situació.

Antígona dóna pas a un monòleg cridant al seu germà Ignacio i fent memòria de la seva infància, quan ell temia l'obscuritat. I al cobrir-se la cara, apareix una llum brillant que va creixent i de cop s'apaga. Les tres bruixes apareixen, sorpreses i diuen que era un cavall d'or, cobert de la sang d'Antígona fins les potes, una sang que no vol dormir. Cau el teló.

El tercer quadre l'inicien Don Facundo, el seu fill Lisandro i un rastrejador. Els dos estan posant al dia al tirà perquè acaben d'arribar de combatre contra els indis i expliquen el que ha passat. Per altra banda, Don Facundo també els explica què ha succeït a *La Postrera* i la seva decisió sobre el cadàver d'Ignacio. Lisandro surt el defensa d'Antígona i a tots dos els sembla malament la idea de deixar-lo insepult. Però és més, expliquen que algú ha enterrat el cadàver, que han vist la tomba amb una creu feta amb dues branques i amb flors de card als peus.

Entren els dos cors i Don Facundo acusa a la gent d'haver estat ells, tothom ho nega, doncs han passat la nit resant per Martín i la única cosa que han sentit és una dona cantant. Don Facundo envia a Anselmo, el rastrejador en busca del culpable i torna amb unes robes d'home plenes de fang, trobades a l'habitació d'Antígona. La que cantava era ella. Facundo envia els homes a per ella. Lisandro salta i diu que ella no

podria haver cavat la tomba sola, amb les mans d'acariciar ovelles. Mans que, diu Facundo, va veure com cordaven una creu amb fil negre. Les dones es pregunten per què Antígona no resava amb elles, doncs era el seu deure i el de totes.

Els homes tornen amb Antígona i amb una sorprenent serenitat ho admet tot. Mentre relata el que va fer, Lisandro està preocupat al imaginar-se-la sola a la nit. Al final del relat, quan ella ja havia aconseguit el que es proposava, explica que una immensa alegria la va inundar i li va esclatar de riure, així que va tornar cantant perquè la seva ànima tornava amb ella. Al acabar Antígona, Don Facundo diu que ella marxarà, al vespre, en direcció enemiga, doncs ha desobeït la llei de casa seva. Acaba el tercer quadre.

En el quart quadre, els únics protagonistes són Lisandro i Antígona, amants i estimats. Primer parlen, ell preocupat i ella tranquil·la, clamada, doncs ha fet el que necessitava i devia, ara tot està en pau, cosa en què discrepa Lisandro. Després recorden el seu primer petó quan Lisandro just va domar el seu primer poltre, un de daurat. Allà, ja van deixar enrere la joventut i tos dos es van convertir en un home i una dona. Per últim, Lisandro diu que aquest vespre, cap cavall partirà i Antígona diu que sí ho farà, és inevitable. Ella ho ha vist en la fosca nit.

Les dones i Antígona donen pas al cinquè quadre. Antígona porta roba d'home i desvaria, parla del seu estimat com "*El Otro*", les dones no l'entenen. Entren els homes amb el poltre i de cop apareix Lisandro tractant d'evitar-ho, els homes el paren, amb el permís d'Antígona el deixen anar i tots dos s'abracen. Els separen i Antígona parteix, de cop Lisandro surt darrere amb un altre cavall. De cara al sol. Les dones criden i de cop apareixen llances.

El sisè i últim quadre apareixen les tres bruixes i comenten que en el camp de batalla el cos d'una dona i el d'un home sobraven. Marxen.

Surten els dos cors i Don Facundo i s'assabenten de la notícia, la guerra ha acabat i l'han guanyat. Un grup d'homes arriba del camp de batalla i el Sergent entrega els cossos dels dos amants, molt freds i ferits per una sola llança. Don Facundo ordena que allà mateix els enterrin, com un matrimoni, que no li donarà néts, però la terra donarà fruits de tanta sang vessada.

Comparació amb l'Antígona de Sòfocles

L'obra està separada en sis quadres i no és gaire fidel a l'estructura grega de Sòfocles. Respecte a la trama, l'autor ha modificat diversos aspectes. Per exemple, primer ha canviat la localitat i ja no ens trobem a la ciutat de les set portes, sinó a *La Postrera*, a la Pampa Argentina. Durant una època de confrontacions coneguda com "La Conquesta del Desert", on indis i blancs es disputaven per un lloc a aquella terra.⁴⁰

En aquesta obra, els déus i la religiositat són un motor fonamental. Durant tota la obra les dones no paren de pregar. Antígona clava una creu cristiana en la tomba del seu germà, símbol aparegut en Yourcenar també. Temen les lleis divines. Ignacio mor d'una manera molt simbòlica, com Jesucrist, amb una llança a les costelles. La mort dels dos estimats també és amb una llança, una sola per tots dos.

Les lleis de Galván, les humanes son temudes de la mateixa manera, ell imposa un sistema de terror per a que la gent l'obeeix, estan coaccionats.

El destí d'Antígona està molt marcat des de l'inici, les bruixes van fent referències a la seva mort, saben que arribarà. De la mateixa manera que al veure la imatge del cavall en plena nit, Antígona ho esbrina i sap que és inevitable.

Anàlisi dels personatges

És evident que rere els noms dels Vélez estan amagats els personatges tràgics. Antígona és la mateixa però, Martín és Etèocles, Ignacio, Polinices, Carmen, Ismene i Luis Vélez, pare de tots quatre, Èdip. Don Facundo Galván és Creont i el seu fill, Lisandro, Hèmon.

Introdueix nous personatges, com el Rastrejador, el Sergent, els Vells, i els cors.

Respecte al cor, el constitueixen diversos. Els principals són el d'homes i l'altre de dones. El segon, no de manera tan directa, recolza Antígona en tot moment; dialoguen, l'entenen, resen, diferència del cor d'homes i del cor tràgic, format per barons també. El primer, el d'homes, en canvi sembla més positiu al raciocini de Don

⁴⁰ MARECHAL, Leopoldo, *La pasión según Antígona Vélez*, "Análisis de la obra" de Ediciones Clásicas Literarias, 1998, Scribd [document en línia]
<<https://es.scribd.com/document/43341521/Marechal-Leopoldo-Antigona-Velez-rtf>>
(cons:25/07/2016) pg. 61.

Facundo, ells no es preocupen gaire per pregar, a ells els preocupen més les llances i els cavalls. Hi ha un detall semblant a l'original, en cap moment, cap dels cors recolza la idea de deixar insepult el cadàver. La figura del Capatàs fa de Corifeu, indicat en les pròpies acotacions. Les mosses també estan incloses en aquest grup i per últim les bruixes.

Les bruixes apareixen o al final o a l'inici d'alguns quadres, obrint o tancant les escenes. D'alguna manera supleixen el món màgic que representa l'endeví Tirèsies.⁴¹ Elles vaticinen el que passarà. Saben que Antígona sepultarà el cos, per això la volen desperta, Saben que amb un fil negre cordarà la creu que clavarà a la tomba, per això fan una referència al mateix al final del primer quadre:

BRUJA 1ª. (También en enigma.) —Esta noche alguien perderá un carretel de hilo negro.

BRUJA 2ª. —¡Y alguien lo encontrará!

BRUJA 3ª. —¿Qué haría un muerto con un carretel de hilo?

BRUJA 2ª. —Nada.

*BRUJA 1ª. —Pero Antígona Vélez está despierta.*⁴²

Semblen endevines, coneixen tot el que succeirà, ho prediuen.

Dels dos germans, naturalment, un és més estimat que l'altre. Ja a l'inici el cor de dones i homes en ho diuen. Ignacio és "el fiestero", mentre que Martín "el callado y fuerte". Segons Galván; "Enterrar a Martín Vélez es como plantar una buena semilla."⁴³ A l'igual que en la trama clàssic tots dos es disputaven les seves terres, en aquest cas *La Postrera*.

Don Facundo Galván s'assembla molt a Creont. Tots dos son durs, mantenen la seva idea dels càstigs, el d'Antígona i el del germà, fins al final. Tenen les idees clares. El de Marechal per això sembla una mica més brusc, en la manera de parlar, sobretot

⁴¹ BOSCH, Carme, "Antígona Vélez" o la poesia convertida en tragedia, Universitat Palma de Mallorca, [document en línia] <www.raco.cat/index.php/Caligrama/article/download/66538/94258> (cons: 25/07/2016) pg.16.

⁴² MARECHAL, Leopoldo, *La pasión según Antígona Vélez*, Scribd [document en línia] <<https://es.scribd.com/document/43341521/Marechal-Leopoldo-Antigona-Velez-rtf>> pg. 37.

⁴³ *Ibidem*, pg. 38.

quan discuteix amb la noia de seguida s'exalta i crida. No escolta ningú. El de Sòfocles, finalment fa cas i escolta l'endeví Tirèsies, en canvi aquest, tot i no tenir l'endeví, segueix sense escoltar ningú. No és fins al final que es mostra benèvol i permet l'enterrament dels dos estimats. La figura d'Eurídice ha estat eliminada i per ell, és una tragèdia menys.

Lisandro, Hèmon, el coneixem totalment enamorat. Com Creont, les dues personalitats són bastant semblants. El de Marechal, però, és una mica més tendre, més embafador.

Antígona té com sempre el cor dividit en dos, una meitat és honorada i l'altra no, una té les mans netes i l'altra te fang entre les ungles.

Marechal ens presenta una dona. No és una noia, perquè mostra una maduresa desenvolupada a causa de tot el que li ha passat. Ella, a causa de tenir una mare absent, va ser la mare dels seus germans petits, ella els cuidava i protegia. Aquest aspecte també és molt visible en el personatge d'Espriu. Tots dos autors fan que la protagonista miri enrere i recordi als seus germans de petits. L'espriuana, però recorda Etèocles i no Polinices, com la de Marechal. Obligada pel destí, va haver de sacrificar la seva infància guiant la seva família, doncs era la gran i els seus pares no hi eren. Això ha marcat molt a la noia i està molt present en l'obra, ha quedat molt marcada. L'estar unida al seu germà per un vincle extremadament fort, els clamors i l'enyorança, més que els d'una germana semblen els d'una mare abatuda. Per això al diàleg que manté amb Galván es mostra tan agressiva i furiosa, perquè està deshonrant al seu propi fill. "*Porque Antígona Vélez fue madre antes que novia.*"⁴⁴ Diu la pròpia Antígona.

I de la mateixa manera que Lisandro està més enamorat, Antígona també. En la clàssica, no sembla enamorada, la seva actitud és reticent, seca cap a Hèmon. Aquí sembla una noia totalment diferent. Durant el cinquè quadre, tots dos rememoren el moment en el qual es van adonar que s'estimaven, el moment en el que es van fer el primer petó. I quan Lisandro, mostrant la seva valentia se sacrifica i surt amb Antígona cap a la mort, realment, es veu com l'estima.

⁴⁴ *Ibíd*em pg.53.

Marechal, ha fet una dona, més que una noia, enamorada, amb una tendresa maternal, però alhora valenta i coratjosa.

Interpretació de l'obra segons el context històric

L'obra va començar a ser escrita al 1950 i un any més tard, quan no estava enllestida, se la van demanar a l'autor per a l'inici de la temporada teatral al teatre Cervantes de Buenos Aires. Va haver un problema i la còpia original es va perdre. Eva Perón, presidenta d'Argentina va demanar a Marechal personalment que la reescrivís. Aquest fet va fer que el dramaturg enllestís l'escriptura d'una manera precipitada. Més tard es va adonar el poc fidel que era a l'obra original. Finalment però, va ser estrenada i ben rebuda pel públic i la crítica.

Com va ser encarregada per una política, dóna la impressió que és un mètode de propaganda política.

Fonts diuen que també va rebre molta influència d'autors com Jean Anouilh, o Federico García Lorca, amb la seva trilogia dramàtica protagonitzada per dones (*Yerma*, *Bodas de sangre* o *La Casa de Bernarda Alba*), per exemple. Autors que, mitjançant la seva escriptura i aprofitant el teatre, expressaven la seva manera de pensar i escriure.⁴⁵

No obstant, la contextualització de l'obra es situa cap al segle XIX amb l'exhaustiu intent de conquerir Argentina, la zona del desert. Els hispans portaven gairebé tres-cents anys intentant fer fora al indis de la zona, volien unificar Argentina costés el que costés. I és aquest precisament l'argument de la trama. Don Facundo i els seus estan batallant contra els indis per recuperar les terres i per evitar que els envaeixin. Els hispans van fer una veritable massacre, moltes tribus indígenes i nòmades van quedar reduïdes al no res.⁴⁶ Precisament un dels grups d'indis eren els anomenats *pampes*, nom que Marechal també fa servir a l'obra. Finalment els homes de

⁴⁵BOSCH, Carme, "*Antígona Vélez*" o la poesia convertida en tragedia, Universitat Palma de Mallorca, [document en línia] <www.raco.cat/index.php/Caligrama/article/download/66538/94258> (cons: 25/07/2016) pg. 5.

⁴⁶ BIBLIOTECA VIRTUAL "Historia de Argentina: la conquista del desierto" [en línia] 10 d'abril de 2009 <<http://elblogdelabibliotecaria.blogspot.com.es/2009/04/historia-argentina-la-conquista-del.html>> (cons:08/10/2016).

descendència espanyola, van imposar-se i van passar a ser els propietaris de les terres que tant havien costat d'aconseguir.⁴⁷

⁴⁷ PIGNA, Felipe, *El Historiador*, “La conquista del desierto” [en línia]
<http://www.elhistoriador.com.ar/articulos/republica_liberal/conquista_del_desierto.php> (cons:
08/10/2016).

L'ANTÍGONA DE GARCÍA MÁRQUEZ

Contextualització: Gabriel García Márquez⁴⁸

Gabriel García Márquez va néixer a Aracata, Colòmbia l'any 1927. Empallegós vivia amb una família molt nombrosa, amb 11 germans i els seus avis, amb qui tenia un vincle molt especial. La seva àvia li explicava contes, faules i mites, inculcant així una mena de base pel que esdevindrà el seu realisme màgic. El seu avi però, va ser coronel i veterà de guerra i el que ell li narrava eren petites aventures, històries de quan ell era jove i del que va viure en temps de guerra, temàtica molt present en l'escriptura de Márquez.

Va anar a diferents escoles i a un internat. Va començar a estudiar dret l'any 1947, però no mostrava gran interès en la carrera. S'endinsà al món del periodisme i escriví articles i publicà petits contes en diferents diaris. En aquells temps, al seu país es vivia una època de tensió social i política, i després de la mort del líder opositor al govern l'any 1949, van tancar les portes de la seva universitat i va ser traslladat a Cartagena. Aquest fet farà que Márquez faci moltes noves amistats d'escriptors i intel·lectuals de l'època i sobretot farà que viatgi molt. Entre aquestes amistats, gràcies a una associació d'amics de la literatura, el *Grupo Barranquilla*, va conèixer a Ramon Vinyes, "el savi Català" propietari d'una llibreria, d'on naixerà una gran amistat.

Seguí escrivint articles i l'any 1955 va publicar el seu primer llibre, *La hojarasca*. Llibre on començà tot, i on apareixen per primer cop Macondo i el Coronel Aureliano Buendía, dues dades molt transcendents per a la novel·la que llençarà la seva carrera. Segueix publicant relats i sobretot no deixa de publicar articles, doncs cada cop mes va fent-se lloc entre el intel·lectuals compromesos de la seva època.

Cal destacar algunes de les més famoses obres dintre de la seva extensa biblioteca: *El coronel no tiene quien le escriba* (1961), *Los funerales de Mamá Grande* (1962), l'excel·lentíssima, *Cien años de soledad* (1967), *Crónica de una muerte anunciada* (1981), *El amor en los tiempos del cólera* (1985).

⁴⁸ BIOGRAFÍAS Y VIDAS [en línia], <http://www.biografiasyvidas.com/reportaje/garcia_marquez/> (cons: 15/08/2016); ESCRITORES.ORG, [en línia], Divendres, 18 d'Abril de 2014, 09:22, <<https://www.escriitores.org/biografias/370-gabriel-garcia-marquez>> (cons:15/08/2016).

Gràcies a la novel·la de realisme màgic, *Cien años de soledad* va ser guardonat amb el premi Nobel de Literatura l'any 1982. És considerada una de les millors obres de la literatura universal i la més important en la literatura llatinoamericana.

Va deixar d'escriure durant algun temps i a 2002 va tornar amb la publicació de la seva autobiografia, *Vivir para contarla* i, a 2004 publicarà la que serà la seva última novel·la, *Memoria de mis putas tristes*.

El 17 d'abril de 2014 a causa d'una recaiguda de càncer limfàtic, morí.

L'enterrament de Gabo va ser un acte obert per tothom, les seves cendres van estar exposades i tots els seus lectors van poder dir el seu últim adéu.

Argument: *La hojarasca*

A Macondo ha mort un doctor, ningú vol que sigui enterrat. Dins casa seva es troben el coronel, la seva filla i el seu nét. Només el primer vol donar-li sepultura, tot el poble està contra ell.

Gràcies a la veu d'aquests tres narradors coneixem el que ha passat al poble des de l'arribada d'aquest doctor, home peculiar, misteriós i no estimat per ningú. Es fa una mirada al passat.

Macondo és un poble molt tradicional on la majoria dels habitants van arribar fugint de la guerra, buscant un lloc on refugiar-se. Entre ells el coronel i la seva dona.

El coronel va quedar-se vidu al néixer la seva filla, Isabel i anys més tard es torna a casar amb Adelaida. Un bon dia, abans de començar a dinar el doctor es presenta al negoci del coronel, l'atén Adelaida. Va vestit com si acabés de tornar de la guerra amb unes grans botes, la roba de verd. És un home alt, esquàlid i amb una veu profunda. Porta una carta de recomanació del Coronel Aureliano Buendía. Per ara ell seria el nou metge del poble, càrrec que deixarà de seguida. I viurà durant vuit anys amb la família del coronel, tancat a una habitació sense dir gaire, menjant herba i penjat en una hamaca.

El mateix dia de l'arribada del doctor arriba un nou sacerdot al poble, *El Cachorro*. Serà un home molt respectat i estimat per tothom.

Junt amb la família viu Meme Orozco, una *guajira*, dona que ajuda amb la casa. Un bon dia va desaparèixer i ningú sap per què. Ningú menys el coronel. Mentre el

doctor vivia amb la família del coronel tenia relacions esporàdiques amb ella i dos cops va quedar-se en cinta. El primer d'ells el doctor la va fer avortar i el segon, ella s'hi va negar. L'embaràs presenta el seus símptomes, ella cau desmaiada, i el doctor nega els seus serveis. Tot això, aquest li confessa al mateix al coronel i arriben a un pacte. El doctor i la *guajira* aniran a viure junts, dues cases més enllà.

I un dia ella marxa, tothom es pregunta on és i fins i tot les autoritats revisen la casa del coronel en busca del cadàver de la noia. No hi troben res.

El doctor mica en mica va forjant el seu propi odi. Un vespre una successió de fets tràgics, doncs ha arribat la guerra, fan que el poble quedi devastat amb molts ferits, ell únic doctor que hi queda, torna a negar els seus serveis. El poble furiós vol cremar la casa i és *El Cachorro*, que obert en creu davant la porta ho evita.

No es mou de casa, no fa res només parla amb el coronel molt i molt sovint. Tenen converses curtes però profundes.

Paral·lelament, anem coneixent la vida de la filla, Isabel. L'arribada del doctor no la va marcar gaire, no van tenir gairebé relació, ella era una nena. Va créixer i va ser educada per ser mestressa, no anava al cinema ni als balls. Fins que un dia, a la vetlla d'un nen apareix Martín, amb una bossa de quatre botons con a únic equipatge. Ell serà el seu marit. La seva relació és més aviat llunyana, gairebé no poden parlar, i si ho fan sota supervisió de la seva madrastra. Es casen i tenen un fill. Però després d'alguns anys Martín se'n va. I ara a casa del doctor, fa cinc anys que no sap res d'ell.

El nen està assegut, al costat de la seva mare i no pensa en gaire cosa. Pensa en l'escola, en el que estaria fent en aquell moment si no estigués allà, a casa d'un desconegut. També pensa en un amic, un d'especial i amb totes les coses que fan junts; van al llac, en bicicleta, passegen i corren.

El temps passa i la fullaraca arriba, amb ella tots els mals, cada cop que apareix i marxa s'ho endú tot, no hi queda res. Martín no ha tornat, el nen cada cop s'assembla més al seu pare i el coronel envelleix, un dia li fallen les cames, rellisca i es fa molt de mal. Diversos metges el visiten i li diuen que es prepari per una mort tranquil·la. Fins que arriba el doctor, li recomana un parell de coses i se salva. Al recuperar-se el coronel li ofereix alguna cosa a canvi i el doctor només li demana que l'enterri.

Finalment la carta arriba, en la que l'alcalde dóna el sí per poder enterrar el doctor. Obren la porta de la casa, tot el poble està fora, expectant, esperant. El calor sufocant s'ajunta amb l'olor a causa de la putrefacció del cos. Isabel agafa el petit i l'aparta de tota visibilitat. I el coronel ordena que treguin el taüt.

Comparació amb l' *Antígona* de Sòfocles

Després de llegir el títol de *La hojarasca* el següent amb què topes és això:

*Y respecto del cadáver de Polinice, que miserablemente ha muerto, dicen que ha publicado un bando para que ningún ciudadano lo entierre ni lo llore, sino que insepulto y sin los honores del llanto, lo dejen para sabrosa presa de las aves que se avalancen a devorarlo. Ese bando dicen que el bueno de Creonte ha hecho pregonar por ti y por mí, quiere decir que por mí; y me vendrá aquí para anunciar esa orden a los que no la conocen; y que la cosa se ha de tomar no de cualquier manera, porque quien se atreva a hacer algo de lo que prohíbe será lapidada por el pueblo.*⁴⁹

És un fragment de la tragèdia escrita gairebé fa dos mil quatre-cents anys. Concretament pertany a la primera escena de l'obra, durant el diàleg que mantenen Antígona e Ismene. Filant més prim, és la tercera intervenció de la primera.

Evidentment no és gens semblant a les adaptacions llegides fins ara, és més no és ni una adaptació. Simplement l'autor ha decidit quedar-se amb l'essència de l'obra i a partir d'ella construir una novel·la. Essència que queda perfectament resumida al fragment anterior: un cos ha quedat insepult, i hi ha ordres de no fer-ho, qui gosi desobeir, no només s'enfronta al tirà, també ho està fent al poble. Amb aquesta idea, amb aquest *leitmotiv* es dóna pas a la història.

Hi ha hagut una guerra que ha deixat destrosses molt grans, molt importants i per això la gent ha arribat a Macondo, s'han viscut anys de tensió i penúria. I ara s'intenta restablir la pau. Situació semblant a l'original, acaba de finalitzar una guerra fratricida i a Tebes es respira la devastació.

La religiositat, les lleis divines són totalment vives, tot el poble viu per servir a Déu, tots acudeixen als sermons i a les misses. Tots menys el doctor. La correcta moralitat

⁴⁹ GARCÍA MÁRQUEZ, Gabriel, *La hojarasca*, Barcelona, Editorial Debolsillo, Abril 2014, pg. 7.

cristiana comportaria enterrar el cos. Però ni l'actual sacerdot, el substitut de *El Cachorro* i l'autoritat religiosa no vol fer-ho, justificant que va viure en pecat, quan ni el coneixia. I el mateix passa amb les lleis humanes. L'alcalde no vol donar-li sepultura, és el coronel qui ha de demanar una autorització per poder donar pas al ritual. En principi està prohibit. I per aconseguir-la, els diners són per mig.⁵⁰

El món dels vius i dels morts és clarament separat, en cap moment el coronel es considera un d'ells, a diferència d'Antígona, que en tot moment accepta la seva mort.⁵¹

L'arquetípica batalla de l'individu contra l'Estat, contra una societat, en aquest cas tot el poble de Macondo forma part de l'essència de la trama. El coronel oblida a tothom i pensa en el difunt i en el seu dret a ser enterrat decentment, és un contra tots. Sembla desigual, però acaba triomfant.

Anàlisi dels personatges

Hi ha una sèrie de paral·lelismes clars respecte als personatges. El coronel, sens dubte és Antígona, el doctor Polinices i tot el poble fa de Creont.

Començant pel protagonista, l'evidència és molt clara. És l'única persona al poble que està decidit a enterrar el cos, encara que tothom, fins i tot l'alcalde i el propi sacerdot s'hi neguin. Ell és la principal connexió del doctor i l'exterior. Parlen, escassament, però ho fan. Encara que no sigui gaire notable, tots dos es tenen una estima mútua. Gràcies a aquesta connexió ens és permès saber alguna cosa més d'aquest personatge tan misteriós. El coronel és un home molt curiós, cada cop que mirava la eixuta cara del doctor intentava esbrinar, descobrir alguna cosa més.

⁵⁰BRUGUERA NADAL, María Luisa, "Antígona y la Hojarasca: un ejemplo de imagen cultural en el texto literario" a *De unitate speculorum: estudios de literatura comparada*. Llibre Google, 2006, Universitat Jaume I [document en línia]
<https://books.google.es/books?id=GEZeAgAAQBAJ&pg=PA81&lpg=PA81&dq=Ant%C3%ADgona+y+La+hojarasca+un+ejemplo+de+imagen+cultural+en+el+texto+literario&source=bl&ots=P14Ec2qNDE&sig=6n3evWPhM2_d315Lp25OfG1KRvg&hl=es&sa=X&ved=0ahUKEwjOos62tufOAhUBLsAKHSsqDncQ6AEIjAB#v=onepage&q&f=false> (cons: 22/08/2016) pg. 38.

⁵¹FERNÁNDEZ FOLGUERIAS, Erea i SANTOS HURTADO, Sara, *La reescritura americana de Antígona en el siglo XX: La hojarasca de G. García Márquez y A Time to Die, De Eric Bentley*, Universidad Complutense de Madrid [document en línia]
<http://pendientedemigracion.ucm.es/info/amaltea/documentos/seminario13/Sem090429_Antigona.pdf> (cons:22/08/2016) pg. 17.

*Tal vez sea que desde hace siete años estoy deseando saber qué piensa un hombre como usted (...) O tal vez sea que me preocupo por su soledad.*⁵²

I com no sempre sortia guanyador, i la major part del temps especulava, li feia preguntes; sobre l'amor, la fe i la família, per exemple.

-Nosotros procuramos salvar el alma, doctor, ésa es la diferencia.

Y entonces fui más allá de donde me proponía: "Usted no lo oye porque es ateo."

Y él, sereno, imperturbable:

*-Créame que no soy ateo, coronel. Lo que sucede es que me desconcierta tanto pensar que Dios existe, como pensar que no existe. Entonces prefiero pensar que no existe. Entonces prefiero no pensar en eso.*⁵³

Gràcies a aquest diàleg, sabem que les lleis divines, li són indiferents. No vol preocupar-se per elles doncs les troba complexes. A causa d'aquesta conversa, el coronel li recomana anar a fer una visita a El Cachorro, el rector del poble,

És un home considerat, bo. Quan explota l'escàndol de Meme, quan s'assabenta que la noia és la segona vegada que queda prenyada del doctor, que havien estat tenint relacions durant vuit anys, abusant de l'hospitalitat del coronel, no s'enfada amb ells, d'alguna manera el comprèn. Podria haver reaccionat diferent i fer-lo fora de casa seva, però en lloc d'això decideix buscar-li una casa on viure junt amb la *guajira*. També, quan tot el poble es pensa que és un assassí i que ha matat la noia, el coronel decideix fer-li una visita junt amb *El Cachorro*, un altre home que es preocupa per l'home misteriós. Tots dos, d'alguna manera ignoren els rumors del poble i li van a demanar explicacions.

Quan el coronel li demana què li deu per haver-lo ajudat en la seva malaltia i el doctor li diu que només li tiri una mica de pols per sobre quan mori, li respon:

*Es una petición innecesaria, doctor. Usted me conoce y debía saber que yo lo habría enterrado por encima de la cabeza de todo el mundo aunque no le debiera la vida.*⁵⁴

⁵² GARCÍA MÁRQUEZ, Gabriel, op. cit, pg. 119.

⁵³ *Ibíd*em, pg. 118.

⁵⁴ *Ibíd*em, pg. 162.

Tot això em fa recordar Antígona, és considerada, benèvola, es preocupa de la gent, del seu germà. És capaç d'anar contra tot un poble i la seva pròpia família; renuncia Hèmon, igual que el coronel no escolta Adelaida, que li diu que no l'enterri. És un home decidit, té les idees i principis clars, com Antígona.

El doctor i *El Cachorro* van arribar el mateix dia a Macondo. Amb un físic curiosament molt semblant. L'un no estimat per ningú, l'altre admirat per tothom. El sacerdot sempre el defensava, va evitar que el poble anés contra ell i cremessin casa seva. Quan va morir, anys abans, tothom va acudir a l'enterrament, fins i tot tallaven flors dels seus propis jardins per lloar-lo. Al doctor no volen ni cobrir-lo amb pols. Encara que no presentin cap parentesc, son l'encarnació del Polinices i Etèocles.⁵⁵

Per últim tot el poble juga en contra del coronel, tots s'han ajuntat i han creat un Creont. No deixen, no volen enterrar-lo. Durant tota l'estona que passen dins la casa del doctor, esperant l'autorització per començar el ritual, la gent es va agrupant a fora, sota el sol xafogós, esperant a veure el cadàver, per assegurar-se que és mort de debò, com feres famolenques esperant el seu menjar.

Gabriel García Márquez va tenir aquesta visió del mite i la va esculpir a la seva manera. Presentant-nos una Antígona sota la pell d'un home vell, cansat, esgotat, però que sacrificaria el seu últim alè per fer justícia i deixar les coses ben fetes. Un Polinices, peculiar, misteriós més aviat tranquil que no pas el guerriller capaç de batre's amb el seu germà que ens introduïa Sófocles. I el mateix passa amb Etèocles, *El Cachorro*, estimat per tothom. I un Creont més poderós, més nombrós, representat per tot un poble.

Interpretació de l'obra segons el context històric

García Márquez, des de ben petit sempre escoltava les històries del seu avi, veterà de guerra de la Guerra dels Mil Dies. El propi autor sempre ho ha afirmat, era un home molt interessat en aquest àmbit. Per tant, no va poder evitar incloure referències a aquells temps en les seves novel·les.

La hojarasca, va ser publicada al 1955, època en la qual encara hi havia confrontacions i tensió política a Colòmbia. Tot i així, la història té lloc des del 1903

⁵⁵ FERNÁNDEZ FOLGUERIAS, Erea i SANTOS HURTADO, Sara, op. cit. (cons:22/08/2016) pg. 14.

fins al 1927, més o menys. I Macondo és ple de gent exiliada precisament d'aquella fatídica i real Guerra Civil Colombiana, la dels Mil Dies.

CONCLUSIÓ

Al llarg del treball, de les interpretacions i les anàlisis, he observat molts perfils d'Antígona però per poder anomenar-ho "d'Antígona" ha de tenir uns trets i característiques comunes. Per començar hem d'oblidar el gènere, la procedència, la nacionalitat, les edats... ens hem de quedar amb el que és essencial i delimita el caràcter. La seva valentia davant la imposició d'un poder tirànic o d'un poder major, lligat a un conflicte bèl·lic, l'estima que té cap al difunt i l'individualisme que sent al no deixar-se guiar per ningú més que per el seu criteri, oblidant que és l'únic individu que neda contracorrent. Té uns forts principis.

Cal esmentar que tots els autors han desenvolupat la seva història a partir d'una guerra tant fratricida, com civil, com mundial, com per interès colonial. Totes elles són els motius que donen lloc a la creació del mite, perquè sense guerra l'inici de la trama en quedaria a mitges. Així han volgut aprofitar aquest argument i quan ells vivien temps de guerra o coneixien els sentiments que es viuen han lligat la seva adaptació per poder tenir uns fonaments fermes. Quan hi ha guerra sempre hi ha una oposició i un desgrat. Antígona sent ambdues coses davant el conflicte.

Aquests poden ser els més destacats i amb els que la ment ens fa pensar en ella perquè per exemple, no ens cal saber que és grega, espanyola, francesa o alemanya. Tampoc és fonamental i necessari saber si és jove, mare o un home. L'ambient i l'època, sigui la Segona Guerra Mundial o una invasió argentina no són escenaris necessaris per descobrir-la. Amb tots aquests exemples el que intento explicar és bàsicament que Antígona la defineixen caràcters molt petits i molt particulars però que tota la resta, que tot el que li envolta siguin personatges, sigui localització històrica o física són petits detalls que marquen la diferència en una o en una altra. I és visible en com cada autor ha volgut destacar un caràcter o un altre. Segons el seu parer, la seva mirada o les seves vivències. Fins i tot tenim fragments d'una *Antígona* escrita per Eurípides on ell mateix la veu de manera diferent i inclou nous traços i nous detalls, com per exemple les noces d'Antígona i Hèmon. Donant així més protagonisme a l'amor.⁵⁶

⁵⁶ WIKIPEDIA [en línia] última modificació: 15 de Maig de 2016
<[https://en.wikipedia.org/wiki/Antigone_\(Euripides_play\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Antigone_(Euripides_play))> (cons:08/10/2016).

La figura valenta, rebel, orgullosa i coratjosa pot ser la mateixa definició d'Antígona i per tant ha de estar, i està, present en tots. Brecht i Marechal el destaquen més, a diferència de Yourcenar, per exemple.

Ella és la mare dels seus propis germans, a causa de créixer amb una mare absent. Aquest fet el desenvolupen molt Espriu i Marechal, per exemple. On es veu que el cor està dividit en dos, en dos germans. I pel català, també en dues Espanyes. La guerra fratricida ha fet que ella acabi consternada, dolguda, abatuda. En Yourcenar és molt visible. A mesura que avança, coneixes millor a la jove i la comprens, és un relat lent, a Antígona ja no li queden energies.

L'amor és un fil conductor. L'amor pel seu germà, l'amor pels déus i les seves lleis i, a vegades, l'amor per Hèmon. És una relació que en l'original tampoc destaca gaire. Doncs pel grec el ser fidel als déus sembla ser més important. Els dos autors que han aprofitat aquest tret i alhora modernitzat la figura de la noia, han estat sobretot Anouilh i Marechal. Ells, han incorporat escenes i actes a la peça per fer Antígona més propera, càlida, humana. Cal mencionar que de totes les obres la del francès és la més contemporània.

Totes les Antígones són o semblen dones, cap d'elles sembla una adolescent. La seva vida, ha estat marcada per tragèdies i desgràcies i per això ha crescut tant aviat. És una dona atrapada en un cos de noia. L'adolescència en època hel·lènica era un petit esglaó cap al món adult i avui en dia és una escala sencera. Però fa vuitanta anys, en temps de guerra civil moltes noies van haver de fer front a totes les desavinences per tirar endavant tant de la seva família com per elles. Però cal aclarir que per ser Antígona no cal ser dona pots ser un home, tal i com ho fa García Márquez, mentre respectis els tarannàs bàsics i fonamentals.

Hi ha mil i un caràcters, trets i definicions per aquesta figura. Aquests són els més abruptes i els destacats. Quan Sòfocles va escriure aquesta tragèdia ho va fer des de la seva mirada humana, el que ha fet és descriure un caràcter humà. I és per això el que ens fa tant proper a ella. Avui en dia seguim estant en contacte amb ella. És una definició més de l'esser humà.

I és per això que cada cop que veiem una heroïna, una mare treballadora que cuida dels seus fills, una jove rebel que s'escapa de casa o una altra que decideix no

estudiar allò que els seus pares tant desitgen que faci i reivindica el seu dret a decidir, la seva veu. També existeixen grups d'investigació, un d'ells nomenat *Antígona*, i promulgat per la universitat Autònoma de Barcelona, defensa la dona i els drets de la dona davant la llei. Amb el lema de “Derecho, Género e Igualdad”⁵⁷

Podria posar infinits exemples de caràcters o milers d'organitzacions o sindicats per referir-me al mateix, per descriure un caràcter universal el qual tothom coneix. El que va començar com una obra teatral, també amb un missatge ha desembocat en una cosa molt més profunda i seria. I els que és més important, que avui, dos mil anys després, segueix vigent.

⁵⁷ GRUPO DE INVESTIGACIÓN ANTÍGONA, [en línia] <<http://antigona.uab.cat/>> (cons:08/10/2016).

AGRAÏMENTS

Aquest treball ha suposat un llarg, i a vegades difícil, recorregut. Però al final ha estat increïblement satisfactori. Primer m'agradaria agrair al meu tutor tota l'ajuda. Per haver-me guiat i per haver anat obrint el camí del que és el treball en sí. Doncs al ser un tema massa ampli i extens ell em va ajudar a saber delimitar i alhora, em va presentar alguns autors.

A la meua família, per tot el recolzament que m'han donat com si fos el seu propi treball.

Per últim però no menys important, a tots els autors que han fet possible la creació d'aquesta recerca.

BIBLIOGRAFIA

Llibres

SÒFOCLES. *Èdip Rei*. Introducció i traducció de Joan Castellanos i Vila. Barcelona, RBA-La Magrana, juliol de 2015.

SÒFOCLES *Antígona*. Pròleg de José María Pemán, traducció de Carlos Miralles Solá. Navarra, Salvat Editores, 1969.

ESPRIU, Salvador. *Antígona*. Introducció d'Isabel Graña. Barcelona, Edicions 62, 2010.

ANOUILH, Jean. *Antígona*. Traducció d'Aurora Bernárdez. Buenos Aires, editorial Losada, 2003.

BRECHT, Bertolt, *Antígona*, Biblioteca virtual Omegalfa, [en línia] <<http://omegalfa.es/downloadfile.php?file=libros/antigona-de-bertolt-brecht.pdf>>.

YOURCENAR, Marguerite, *Fuegos*. Traducció d'Emma Catalayud. Biblioteca virtual Cronopios, [en línia] <<http://www.cronopios.com.gt/javier/grecolatina/Fuegos>>.

MARECHAL, Leopoldo, *La pasión según Antígona Vélez*, Scribd [document en línia] <<https://es.scribd.com/document/43341521/Marechal-Leopoldo-Antigona-Velez-rtf>>.

GARCÍA MÁRQUEZ, Gabriel, *La hojarasca*, Barcelona, Editorial Debolsillo, Abril 2014.

Estudis y documents

PASTOR CRUZ, José Antonio. *Tragedia y sociedad: Análisis Antígona*. València (1997) [en línia]. <<http://www.uv.es/~japastor/tragedia.htm>>(cons: 12/04/2016).

TEATRO ESPAÑOL [document en línia] <http://teatroespanol.es/descargas/avance_dossier_antigona.pdf> (cons: 10/05/16).

PROFESSORA MARÍA FERRER, Margarita *Antígona de Anouilh leída desde la estética de la Recepción* [document en línia] <<http://200.16.86.50/digital/8/conferencias/ferrer1-1.pdf>> (cons: 20/05/2016).

LASSO DE LA VEGA, Jose S., *De Sófocles a Brecht*, Barcelona, Editorial Planeta, 1971.

OBLIGADO, Rebeca, *Caos o cosmos: la elección de Antígona de Marguerite Yourcenar*, [document en línia]

<<http://www.marietan.com/otros%20autores/rebeca%20caos%20mundus.pdf>> (cons: 06/07/2016).

CANO TURRIÓN, Elena. *Antígonas. Una visión intertextual*, Universitat de Córdoba, Abril 2011 [document en línia]

<<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3740794>> (cons: 06/07/2016).

BOSCH, Carme, “*Antígona Vélez*” o la poesía convertida en tragedia, Universitat Palma de Mallorca, [document en línia]

<www.raco.cat/index.php/Caligrama/article/download/66538/94258> (cons: 25/07/2016)

BRUGUERA NADAL, María Luisa, “Antígona y la Hojarasca: un ejemplo de imagen cultural en el texto literario” a *De unitate speculorum: estudios de literatura comparada*. Llibre Google, 2006, Universitat Jaume I [document en línia]

<https://books.google.es/books?id=GEzeAgAAQBAJ&pg=PA81&lpg=PA81&dq=Ant%C3%ADgona+y+La+hojarasca+un+ejemplo+de+imagen+cultural+en+el+texto+literario&source=bl&ots=P14Ec2qNDE&sig=6n3evWPhM2_d315Lp25OfGIKRVg&hl=es&sa=X&ved=0ahUKEwjOos62tufOAhUBLsAKHSsqDncQ6AEIjAB#v=onepage&q&f=false> (cons: 22/08/2016).

FERNÁNDEZ FOLGUERIAS, Erea i SANTOS HURTADO, Sara, *La reescritura americana de Antígona en el siglo XX: La hojarasca de G. García Márquez y A Time to Die, De Eric Bentley*, Universidad Complutense de Madrid [document en línea]

<http://pendientedemigracion.ucm.es/info/amaltea/documentos/seminario13/Sem090429_Antigona.pdf> (cons:22/08/2016).

Webs

LIBERO, *La pervivencia de la mitología y la cultura griega y romana en la historia del cine (1895-2000) y su proyección en el siglo XXI*. [en línia]

<<http://digilander.libero.it/vvegaz/comenius/menu4/p2.htm>> (cons: 12/04/2016).

ANY ESPRIU [en línia] <<http://www.anyespriu.cat/l-autor/biografia>> (cons: 07/04/2016).

MCN BIOGRAFÍAS, J. R. Fernández de Cano. [en línia]

<<http://www.mcnbiografias.com/app-bio/do/show?key=anouilh-jean>> (cons: 10/05/16).

BUSCA BIOGRAFÍAS [en línia]

<<http://www.buscabiografias.com/biografia/verDetalle/2989/Jean%20Anouilh>> (cons: 10/05/16).

BUSCA BIOGRAFÍAS [en línia], desembre de 1999,

<<http://www.buscabiografias.com/biografia/verDetalle/903/Bertolt%20Brecht>> (cons:19/06/2016).

EPDLP [en línia] <<http://www.epdlp.com/escritor.php?id=1497>> (cons:19/06/2016).

BIOGRAFÍAS Y VIDAS [en línia]

<<http://www.biografiasyvidas.com/biografia/b/brecht.htm>> (cons:19/06/2016).

REBELDE MULE [en línia], Cristina Pestaña Castro, a “En el centenario de Bertol Brecht”, a *Espéculo*, nº 9, juliol-octubre de 1998,

<<http://www.rebeldemule.org/foro/monograf/tema3265.html>> (cons:19/06/2016).

BUSCA BIOGRAFÍAS [en línia], desembre 1999

<<http://www.buscabiografias.com/biografia/verDetalle/1789/Marguerite%20Yourcenar>> (cons: 04/07/2016).

EPDLP [en línia] <<http://www.epdlp.com/escritor.php?id=2456>> (cons: 04/07/2016).

BIOGRAFÍAS Y VIDAS [en línia]

<<http://www.biografiasyvidas.com/biografia/y/yourcenar.htm>> (cons: 04/07/2016).

MARGUERITE YOURCENAR [en línia]

<https://fr.wikipedia.org/wiki/Marguerite_Yourcenar#.C3.89tudes_biographiques> (cons: 04/07/2016).

BIOGRAFÍAS Y VIDAS, [en línia]

<<http://www.biografiasyvidas.com/biografia/m/marechal.htm>> (cons:25/07/2016).

BIBLIOTECA VIRTUAL “Historia de Argentina: la conquista del desierto” [en línia] 10 d’abril de 2009 <<http://elblogdelabibliotecaria.blogspot.com.es/2009/04/historia-argentina-la-conquista-del.html>> (cons:08/10/2016).

PIGNA, Felipe, *El Historiador*, “La conquista del desierto” [en línia]
<http://www.elhistoriador.com.ar/articulos/republica_liberal/conquista_del_desierto.php> (cons: 08/10/2016).

BIOGRAFÍAS Y VIDAS [en línia],
<http://www.biografiasyvidas.com/reportaje/garcia_marquez/> (cons:15/08/2016).

ESCRITORES.ORG, [en línia], Divendres, 18 d’Abril de 2014, 09:22,
<<https://www.escriitores.org/biografias/370-gabriel-garcia-marquez>>
(cons:15/08/2016).

WIKIPEDIA [en línia] última modificació: 15 de Maig de 2016
<[https://en.wikipedia.org/wiki/Antigone_\(Euripides_play\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Antigone_(Euripides_play))> (cons:08/10/2016).

GRUPO DE INVESTIGACIÓN ANTÍGONA, [en línia] <<http://antigona.uab.cat/>>
(cons:08/10/2016).